Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ◆ ШОАТТА, 19 ФЕВРАЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 22 (6744). ◆ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюросо ерІганарча заседане дийцар цхьадола халкъбоахама дешаш а СССР-ан социалистически мехкаштеи юкъе легIадеча экономически гІуллакхий хьакехьара дешаш а.

Нийпай Эстоне Компарте ЦК-аси Грузе Компарте ЦК-аси цу республикашкарча агропромышленни комплексашта доал дара структура эргалькана товяра хьакъехьа енна предложенеш.

СССР Лакхехьарча Советo «СССР Паччахьалкхен доазонІах» дола закон тІадиарпа дувзадекна хьехай на закон кхочашделга ІалащдарА СССР Министрий Советo хьечудениача чакхдаха дерхІеча практически гІуллакхашна.

Заседане ладийгІар Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди 8 март деза дара кийчо яра хьанъехьа яьча информацега.

Дийцад паччахьалкхени общественния вахара цхьадола дешаш.

КЪОВСАМХО, ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТ

«Фе хилалаш'» — боевой пароль санна кердабоах из Юлиус Фучика тІахьехам тахан дерригача дунен тІарча машаран демократенеи тІехьарча къовсамхоша. Чехословацки писатели журналисти, коммунист - интернационалист вая 80 шу дизара хеталь яр 17 февраль «Правда» ялача издательства культура цІенгІа хинна столица общественноста торжественни собрани.

Собране бар новкъостий П. Н. Демичев, М. В. Зимянин, партийни, советски, общественния организацей, творчески союзий вникалаш.

Юлиус Фучика кІезиге ваьхачен, цхьабакъда, боарам боапаш сийрда вахар долаш хиннаней къовсамхочун-коммуниста дІа къьстта сий деши лоархІаш я прогрессивни, революционни журналистана юкъе. Ше собрани хьаелдаш цу хьанъехьа дийцар СССР журналистий Союза правлене председатела, «Правда» ялача газета кертерча редактора В. Г. Афанасьева.

Къамаьл даьчо дагайоххитар 18 шу даьлча коммунист а хинна дІаттача Фучика турпалча вахара оагІоаш.

СССР-ерча ЧССР посола Ч. Ловетинске дег тІара баркал аьлар советски наха Юлиус Фучик сий деш дагавохарах. Турпалах - антифашистах йисача цун сесаго Густа Фучиковас торжественни собране даьха лоапарашка дайта письмо Іоддийшар чехословацки журналистий союза председатела «Руде право» ялача газета керттерча редактора заместитела З. Горжене.

(ТАСС корр.).

ЦаІ дола политди

ДІадахача ерачe дийнахьа республике традици а хинна дІаэтта цаІ дола политди чакхдаьккхар.

Къахьегама коллективашка, бахача нахапа, уж Іеча моттиге вІашагІкхийттар парте областной комитета докладчикаш — бехктокхаме партийни, профсоюзни, комсомольски болхдой, министерствайн ведомствайн кулгалхой, хІьта иштта КПСС горкомийн райкомийн докладчикаш.

Цар даь къамаьлаш халкъа рузкъан хьурмат дарахи кхом барахи долча дешай хьакъехьа дар. Цига дийцар материальни, бийдала, догора-энергетически ресурсех пайда диагІа эцанза барг ца хиларах. Ідманеи толамагІа йолча опытан карагІдувларам хьинарегІа производствана юкъехьанза, даьттахи техникахи эффективнегІа пайда эцанза, доал ца хиларцеи хьурмат ца дарцеи хоадамболлаш къовсам лоаттабанза барг ца хиларах. ЛоархІаме да къахьегамеи производственни дисциплина массе метте чІоагІьяр, лодыраштa, пьяницашта, разгильдяйшта дисциплина йоацаш мел баракта лира бехк бергбола хьал оттадар.

Уж дерригa дешаш белгалдоахар къамаьлаш дераша, даим партийни комитетийн парторганизацен, советски, профсоюзни, комсомольски органий, халкъа тІахьожама органий теркам тІалатташ хила деза. Декхар уттадора нарерча шерен бІарччача пятилетки планаши декхараши хьанал хьалха кхоачашделга Іалащдара тІаберзабаь организаторски политически болх ихь а шерагІа боаржабе. Белгалдоахар, из декхар кхоачашделга хІара къахьегамхочун тийша хилар.

Цу дийнахьа а партийни организацей эзараш болча агитаторашеи политинформаторашеи беседаш йир заводий цехашка, мехкдаьтта промышленни гІиллоштъеча организацешкеи, колхозашка а совхозашка а. Цига ладувгІаш кхинараша дукха лоархІаме замечанеш, предложенеш елар хІамай кхом бари хьурмат дари духьа лоаттабу ковсам дІахо чІоагІбара тІаерзаь, цар доп делар.

ДЕРРИГА НИЗАШ—БІАЬСТАН БАЛХАШ СИХДАРА!

Кхашка удобренеш яхьара месячник

ПАЬТТА ХЬАЬНДУ

Кхашка органически удобренеш дІактаьхьера месячник дІайолаялалехьа оаха хьажкІий кхей тІа дІатессадар 5000 тонн кхо. ХІаьта хІана тха боахаме из болх беш я «Сельхозхимия» ялача районни объединенера пьатта хьаьнду отрад. Отряда чуйоагІа 27 трактори 6 автомашини.

Удобренеш дІакхухьаш болча механизаторашта, водителашта юкъе шерра вьржай рейсаш дукхагІа яра социалистически язь. ХІанз яхье хьелхе лата Г. Нурдиев, З. Алавдинов, С. Ибрагимов. Цхьаккха а ди дІадодац цар шишше норма кхоачаш ца еш.

ХІара дийнахьа отряда чубоагІача боланлоша 900 тонн совгІа органически удобренеш кхашка дІахьу. ХІаьта месячник чекхдалалехьа 14 эзар тонн органически удобренеш кхашка дІакхоргья отрядо. Из план а баккъда, механизатореша лаьрхІад планел совгІа кхьа а 2000 тонн кхо кхашка дІадакха.

А. РАСУЕВ.

Кхашка араяьннай агрегаташ

Укх бІаьсти ялх бІаь гектар совгІа доакъаран ялаташ лаьрхІа йола культураш дІаесаш я Грозненски районa «Ильинский» комсий совхоз.

Из бехктокхаме гІуллакх шийн хаьнахьеи дикен чакхдаккхара шоаш кийчъь техника кхай тІа яьнхай совхоза механизатораша.

Эгтара хьалха дІае йолаьй цар ялата лаьрхІа йола горох. Гурахьа кийчдаь йодиллача пьатта из дІаюаш хьайоагІа цхьаьцца селхна тІехьайолаш йола МТЗ-80 яла тракторащ. Уж лаккаш ба Гичаев Жалмирзен Халиков Артеми. Шоаита могар ду механизатораша хаоттам хувцабалалехьа шоаш дІаболабь болх чакхбаккха гІерташ. Цар санна хьинар айдава хьахьег селлнаш тІа багІача Мажигова Тамаре, Карасдоза Тоитас. Хадданза тІахьожам доаттабу сельщикафа боарамагІа фу пьаттa Іочуда харан из дІа ца дуаш йоаькъаш ца ахкийтаран.

Ялат дІадувт йоахнача агрегатенгга эшар хьатІада оттаваь совхоза дикагІйола шофер Берсанукаев Вахид. Цо шийн хьанахьа фу хьатІакхахьарах а, кху эшараш лоаттадарах а, агрегаташ юкасоцаль хи йоае ца еш, тІатеІІа болх бе вІаштІехь доал механизаторий. ПланагІа дІае йоагІар 13 гектар йоліеш дийнахьа 20 гектар дІаюе парех хІараие.

СУРТАШ ТІА: аьттехьа— механизатор Гичаев Жалмирза; лехаьа аьрдехьа — шофер Берсанукаев Вахид; ахттехьа— Гичаевеи Халиковеи агрегаташ горох дІаюаш йоахк.

И. ПЛИЕВА сурташ.

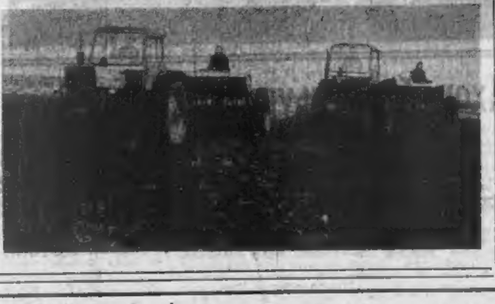

1983 ШЕРА 17 ФЕВРАЛЬ ХЬАТІАОТТАШ ОРГАНИЧЕСКИ УДОБРЕНЕШ КХАШКА ДІАЯХЬАРА ЙОЛА СВОДКА

(эзар тонн)

Районаш	Месячник хилале	ДІадаьхьа раш	[illegible]
Веденски	3	17	566
Ножай-Юртовски	5	9	180
Шалински	30	47	156
Советски	2	3	150
Урус-Мартановски	40	48	122
Назрановски	25	26	104
Ачхой-Мартановски	25	22	88
Шелковской	40	35	87,5
Сунженски	100	85	85
Грозненски	100	85	85
Гудермесски	25	20	80
Надтеречни	40	31	77
Малгобекски	25	15	60
Наурски	40	24	60
Республике гІолла	500	466	93,2

1983 ШЕРА 18 ФЕВРАЛЬ ХЬАТІАОТТАШ ХІАРА КХОАЛАЧА ІАТТАГАРА ШУРА ЯККХАРА ЙОЛА

СВОДКА

(кг.)

Районаш	1983 шере	1982 шере
Наурски	5,9	5,2
Шелковской	5,8	6,0
Грозненски	5,2	4,6
Сунженски	4,8	4,1
Шалински	4,7	4,5
Назрановски	4,6	5,1
Гудермесски	4,6	4,3
Надтеречни	4,4	2,9
Ачхой-Мартановски	4,1	3,6
Малгобекски	3,8	3,1
Урус-Мартановски	3,6	3,9
Республике гІолла	4,8	4,4

Хьувкьама лард йоллаш

Цхьадолча толамашца белгалдаьккхар «Назрановский» совхоза кхашка къахьегараша СССР хьаяь 60 шу дизар. Дика кхоачашйир паччахьалкхенга массе тайпара хьайбай продукташ йоалкара планаш, тІехкхоачашъяй кха бола ялаташ, шекара свеклаш, ковртолаш, баьцадаараш дохкара планаш. Соехкарчул дукха а дукхагІа кийчдаьд гІожеи мошек доакъараш, механизаторашкеи хьайбаш леладерашкеи декхад 800 тонн гаргта гІожа доакъараш.

Цхьабакъда, мел дика хІамаш карагІдийннадале а алапза даргдац, укх шин шера хьажкІаши генараши паччахьалкхенна дІадала дезаш боахама тІа декхар дисa хилар. Хьайбаш леладераштa хьалхашка бехке ба кхашна къахьегараш — динача доакъарашца доахнина бизза кхоачам баьбац. Пайда эцанза дукха кхоачамаш да кхаш леладеча, оарцагІа даьхачул тІехьагІа юртбоахама производства из дакъа бокха пайда а луш леладе йиш хулийтаргйолаш.

Уж дешаш чІоагІа уйла тІайохийташ дийцар 1982 шера боахама балха итогех даьна хиннача производственни совещанеи партийни собранеи.

Советски Союза Коммунистически парте еча йоакхонна яоп а луш, КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеш кхоачаш а еш, боахама къахьегамхоша дош деннад 1983 шера паччахьалкхенга 5400 тонн ялат, 800 тонн коартолаш, 11000 тонн шекара свеклаш, 1850 тонн шура, 420 тонн дулх дохна; 3400 тонн йол, 18500 тонн силос, 2500 тонн сенаж, 500 тонн баьций хьоар кийчде.

Уж еррига цифраш пловичарах дикка лакхагІа я. Уж кхоачашъяра кхоачамаш оарцагІдоахаш, даьтта леладара культура лакхьеш, хІара гектара хьувкъам алсамбоаккхаш чІоагІа къахьега дезаргда. Цудухьа, гурахьа кхашка деш дола балхаш чакх ма даьллинге а кердача шера хьувкъам бахьан долаш къовсам болабир боахама къахьегамхоша. Еррига юртбоахама культураш кхее дІаеннай опытни механизаторашкерте латтача звенош. Ер диъшагІа шу да совхозе звенош хувца ца луш хьайоагІа, хувцаденнад парна тІачІоагІдаь севооборотий кхаш а.

Пятилетка кхоалагІча шера 1800 гектара тІа платийна лаьрхІа хьажкІаш, 450 гектара тІа шекара свеклаш, 1350 гектара тІа генараш, 150 гектара тІа коартолаш, 2615 гектара тІа доакъара культураш кхеергья 22 механизированни звенос.

Кхачан программа кхоачашъяра, юртбоахама культурай хьувкъам лакхбаре де дезараш дувцаш шоаш болча хана кхаш лаладераша дукхагІа тесса лаьрхІад удобренеш, къаьстта а органически. Укх шерарча хьувкъама лаьрхІа кхашка дІайийхьай 21000 тонн органически удобренеш, хІаьта кхашка товсаргьяраш еррига а лаьрхІача 35000 тонн совгІа я.

Цу гІулакха дикха новкъостал ду тхоца хІара денна 700—900 тонн органически удобренеш кхашка дІакхухьийтача «Сельхозхимия» ялача районни объединене. Цу балка тІа шоай сменни заданеш 120—135 процент кхоачашъю водителаша Дудургов Закречо, Аушев Бахьаудина, Олигов Махьмада, Евлоев Башира, Татриев Яхьяс, трактористаша Полонкоев Исраьила, Алиев Махьмада, кхьчар. Подкормка яь йоалаш лате 3000 гектара тІарча гурахьа дийнача ялаташтe 1000 совгІча гектара тІарча ялаташта овлаьга кхоачийташ подкормка ергьи. 13—18 центнер тукаш тайсай хІара гектара тІа коартолаш, шекара свеклаш, баьцадаараш кхедергдолча кхашка. ХІара гектара тІа 10 центнерал кІезигагІа йоацеш тукаш тосса лерхІ платийна лаьрхІа хьажкІаш кхеергйолча 1800 гектара тІа.

Юртбоахама продукци дукхагІа яккхара чакхьяха лаьрхІа мероприятеш кхоачашъюлургьяц трактораш. Юртбоахама техника тешаме болх беш ца хуле.

Болх дика а беш, хьоккхамаш лакха долаш техника тоаю мотористa Тохов Мувсас, механизатораша Эжиев Мувсас, Эгиев Хьусейна, Ведзижев Мувсас, Арчаков ТІахІира, дукхача кхьчар. Тешаме ала йиш я, боахама механизатораша бІаьстан юкъе культураш дІаювлга толаме чакхдоаккхаргда.

БІаьстан юхье ювча культурай дика фу да боахамга кхоачам болаш. Укх шера ялатийна лаьрхІа дІаюйн йола хьажкІаш, генараш дІадувргда хьалха кхачача «сортийн гибридийн фу тоссаш. Цо йиш хулийтаргья тхога хьалххагІе а ца дойташ а уж чуаца. ХІанзалца цу культура техьа кхача сорташ хьалхкхедеча хана Іай а тІехь чуйе езаш хулар тха уж.

Квалифицированни кадрaex тийша да моллагІча гІуллакха толам балга. ХІанз агротехнически дешар хьехаш да тхо. шоай квалификаци лакхъю дукхача механизаторашa, 11 саг Серноводски ПТУ шоллагІа — комбайнера специальность Іомаеш ва. Боахаме хьайийллача 4 бетта курсашка тракториста специальность Іомаеш ва 20 саг.

А. ГАЗДИЕВ, «Назрановский» совхоза керттера агроном.

ХЬАЙГАРА ІА ХЬАДЕХЕ...

«Гроетрубопроводстрой» ялача треста подразделенита юкъе даим хьалха латташ. цун коллективо доаккхача доккхийча толамашта юкъе шийн лоархІаме даькъа юкъехухьаш хьайоагІа В. Горошински керте латтача СМУ-3 барт бола коллектив.

Барт бола коллектив... Уж дешаш а кхоачам боацаш дургда дукхача къамий викалех латтача цу коллективах дувца ве.ла. Деррига а юкъара да укхаза вІаши Іимерза, новкъоста оагІув хьаллоацаш, мел хален новкъеи хетаргдолаш из хилларах бакъдар вІаши дІаəргдолаш, харцальча новкъа вала волавеннар юхаметтаоттаве низ кхоачаш ба СМУ-3 гІишлонхой.

Из довдча тайпара хьехьекхар укх Іеношка хиннача бехктокхамахи дисциплинахи дола доп дийцача болалой собране.

Чулоацам кІоарга болаш а коллектива вахара еррига оагІонаш юцаш а яр партийни организаце секретара Лукинов Иван Афанасьевича яь доклад. Ер ма дий яха, дувцанза диса доп дац, аьпи, хеталора цун докладага ладийгІача, бакъда, из иштта доацалга хьаьхьехар собране даьча къамаьлаша.

Цига дукха дийцар. «дисциплини» ялача дейла маІан духхьал ахьан прогулехи цхьабола нах балха ханнахьа хьа ца ахарахи лаьтта ца Іелгах, наьха къахьегам вІаштІехьбаккхар кІоарга чулоацам болаш а массе оагІорахьара хьажа дезаш а хиларах. Цар хьоттадир болх юхатеттача, из толхабеча, коллективерча мораьни климата Іаткъача гІулакхий сурт.

Трибуна тІа я планови отдела начальник А. Чечурко. Новкъа а долаш, белгалдоавх цо продукци хьаьрга дІадодир дукхагІа да, цу лоархІамеча гІулакха йоагІаш йола терко яц участкай кулгалхоша, яхап. Рузкъа кходе Іемабаш прорабаш, шийн ханнахьа яц цар автотранспортни хьанташ кхоачадарах автобазацара йола расчеташ. Дикка гоаеш чутеда болхлой нарядаш, отчеташ. Управлене худаш яц керттера инженер В. РоРоден.

Цун бахьан да вай управлене дисциплина во хилар,— тІатох керттерча бухгалтера Г. Морососас. — Хетаргаьча хьатІакхаьчай шийн метте вий-хьогІ хІара кулгалхо яха дош цІенхаштта дувца деза ха, ма могга ирбе беза балда тІера боацараша, шийн декхараш кхоачаш ца дерапца лоаттабу къовсам.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дІадеххача тайпара яц управлене къахьегама дисциплина. 12 саго ди-бийсе даьккхад медвытрезвителе, хІаьта И. Михайлов кхозза вахийтав алкоголах дарба деча учреждене. Бовъоаш телхаярах кхо саг бехктокхаме эза. «Аьрдехьара ахчилгаш» даха ахарах прогулаш яьй бархІ саго. Царех ба, масала, коммунист Е. Вашук. Х. Хамзатов, кхьбараш.

Алкоголизмаца къовсам лоаттабара Совет я управлене, бакъда, цун болх тоабара даь хІама дац профкомо, партийни организаце, кулгалхоша, — яхаш критика йир кадрай отдела йоккхагІйола инспектора Г. Тихошенкос. Шоай чотагІа отпуск ехаш болхлоша яхьыча заявленешта кулг яаду молагІча кулгалхочо, из бокъо управлене начальникага ма йоацилга шоашта ховшие а. ЦІенхаштта бехк а беш деттаоттабе беза уж гІалаташ дувлийта кулгалхой.

Хьанаьхка ер даьдац, вож даьдац аларах доалаш дап гІулакх, уж бекхтокхаме а оаш нахагара гІалаташ ца дувлийта декхарийла ба кулгалхой. Керда еце а, тахахарча собране кертагІъяккха еза из уйла.

Хьацарьгья вай, масала, дисциплина телхаль моттигаш гучаяхара ю рейдаш. ХІаравар дика хила гІертача, бехке волчоа доагІача тайпара таІазар дап. Е ард вай массеех дош транспорт ни расходех. Іатериалашка дІадодачох 6 процент мара дІадаха ца ашача 18—20 процентага дІакхоач царга додар. Цунна а бехке кулгалхой ба. ХІаьта бехк баьбий цхьаннена а? Баьбац.

Е хІаацар вай балхий фронт. ЦІаккха а хилац из бригадаша хийцца болх бара кийча. Управлене хьоккхашта чІоагІа Іатиъ на. Из бахьан долаш хІара шоатта дийнахьа балха арадувла деза вай.

— Массане а дика кхетаде деза — йоалар дІахо собране къамаьл даьраш — дисциплина телхаер могийтаргдоацилга. Иштта кхетаю дисциплина СМУ-3 къахьегама сий лакха лоаттаде гІертараша. Царга доалац социалистически язь вІаштІехьаьккхара гІулакх КПСС ЦК ноябрьски Пленумо дІадеххача тайпара ца хилар.

Собране мел дийцар доашхаш объективни хургда вай. Дисциплина чІоагІьяра дешашта даим тІалатт управлене партийни а профсоюзни а организацей теркам. Цунна къаьгга тешал деш да гІишлонхоша пятилетка шин шера план сентябрь бетта кхоачашъяр. Бакъда, ханханнахьа-м дап дисциплина чІоагІъяра де дезар, из телхаяра долча дешашта кІоаргга анализ яц, юкъерча звеной кулгалхошкара доагІар хьадехац. Цудухьа нийслу барт болча цу коллективе а цхьацхадола кхочамбоацараш. дисциплина телхаю моттигаш, корта бохабу малараш меларашца доагІача тайпара лира къовсам ца лоаттабу моттигаш. Массанена цаІ я дисциплина, кулгалхо е мутІарера болхло из хилар къеста а ца деш. Керттердар да хІаране шийн бехктокхам ланхабар, новкъостагара цІенхаштта хьадехар, нийсача новкъа валара цуяна гІо дар. Из дерриге кхоачашде низ болаш я коллектив, партийни а профсоюзни а организацеш. Эзар дукха дап. Из да хІаране шишшийтара доагІар кхоачашдир.

В. АЖИГОВ, СМУ-3 электросварщик.

ПРОПАГАНДИСТАШ ВІАШАГІКХЕТАР

КПСС обкома политически дешара ЦІагІа шоай болх чакхбаьккхаб коммунистически нравственностеи социалистически вахара хьасапеи проблемаш Іомаеш йолча партийни комсомольскии дешара система пропагандистий шин дийнахьа хиннача республикански курсаш.

Политшколайн теоретически семинарийн кулгалхоша ладийгІад коммунизм хьалъяра. КПСС-ен Советски паччахьалкхени чурча а дунен халкъашта юкъерча а гІулакхий актуальни дешаех, хІаьта иштта идеологически, политика кхетама балха лоархІамеча проблемех йолча лекцешка.

ЧІоагІа теркам тІабахийтар школайн семинарийн дешара программагІа йола материалаш Іомаяра.

ЛадувгІаш бараштa хьалхашка къамаьлаш деш хилар КПСС обкома, «Знание» ялача обществa республикански организаце лектораш, город Грознерча лакхерча дешара заведений Іилмахойи преподавательаши.

«Морала марксистско - ленински концепци. Коммунистически морала чулоацам» ялача темагІа семинар чакхьяккхар, пропагандисташа шоай балха опыт ховцаш къамаьлаш дир.

Пропагандистски активаца вІашагІкхийттар КПСС ЦК член, парте Нохч-ГІалгІай обкома хьалхара секретарь А. В. Власов. Цо дийцар республика халкъа боахам дегІабоалабара хьакъехьа, карарча пятилетке Нохч-ГІалгІайчеи къахьегамхоашта хьалхашка латтача декхарех, шоп делар курсашка ладувгІараша тийннача дукхача хаттарашта.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

НОВКЪОСТАШТА ОТЧЕТ ЛУШ БА

Шелковской районна Ленина цIерагIча колхозе цу боахама мехотряда начальник Овчаров Лаврентий Трофимович дика вовзаш ловрхIаш ва. Цо кулгалдеш йола коллектив балха тIа дика вIашгIехьъяьлина хиларца белгала я. цудухьа царна карагIдоал кхачкара дерригга балхаш шиъ ханналхьа динеи чаккхдаха. ХIьата цунга хьежжи лакха хул цар цитара чудахьа беркат а.

Отряда гIуланх цу тайпара дика дела а колхоза парткома бакъахьа хийтар цехови партийни организацешнй уставни декхараш коммуниста Овчарова кхоачашдарах лаьца цун отчетага ладийгIача.

Гулбенначар теркам тIабахийта ладийгIар механизированни отряда начальника шоаш соаххара шу чаккхданкхара, партийни общественнин порученеш кхочашъярах даь къамаьл.

Цул тIехьагIа цхьаннена тIехьа шоллагIеар гIотташ, къамаьлаш де болабелар коммунисташ.

Овчаров парте райкома, колхоза правлене член ва. Цунца дувзаденна доккхий декхараш, лакха бехктонхам ба цунна тIадаттар, яхаш дувцар цар. Цар хьадийхар коммунистагара цо шийгара кхы доккхагIа хьинари инициативеи гойтилга, производственни кхетам балара дешаш къестадеча хана партийни влияни чIоагIъе ваьлла дид ца долийтилга.

Бакъда, собране гулбеннача нийса кхетадир аьнна хет цу тайпара хьехам алхха Овчаровга боагIар хинна да Iеагш. Дукхача коммунистана цига цIбай дагалаьцар хIаране шийг бехктонхам а айбе безилга.

Колхоза парткома секретарь йолча В. Я. Алешечкинас дувц:

— КПСС Устава дIадехараш коммунисташа мишта кхоачашду хьожаш цар отчетащка ладугIар тха балха практике чIоагIдена. дIаэттад. Сона хетачох, из партийни балха тIа хиланза яргIоацен чIоагIа пайдаен форма я. ХIаьта из еча хана нига дакъа лоацаш волча хIара коммуниста дага ца дехача дацаш: «ТIаккха аз эшшта кхочашду цу хьакъехьара сай декхараш?» яхи хаттар.

Пайда эца мегаргбола дукха хIамаш дагадохийтар тха ха леладеча фермай заведующешта, кхыболча коммунисташта собране № 1 йолча ОТФ заведующе коммуниста Р. Валиева отчет луш хиначча хана. Укх тIеххьарча хана шийг болх ледара беш, хьовоагIар яр. Цо бахьей долаш тха фаргаре. хIара бIаь жийна тIехьеIоахарий хьалхкедара задалееш кхоачаш ца ед йисар. ХIаьта хIанл, Iан замалахьа лертIа Iунал ца доаттадар бехьан долаш дукха хьайбаш тIеддувлийт. Ферме хайра беш бов политико-массови болх. Иов, Валиев, ше пропагандист хилара тарра, из леладераш дешаш болча коммунистически къахьегама школе заптеш чакхйоахаш дац.

Цудухьа коммунисташа дукха замечанеш йир Р. Валиева, ферма болх хьовбахага, шийг бехктонхам айбелга цуцара хьадийхар. ХIаьта цу даьхье цхьайца кхочамбоацараш шоай фермашка а долаш долга кхетадеш болча кхьча заведующеша в термаме нийсар цига дийдар.

Иштта, пайдане да партийни общественни декхараш кхоачашдарах лаьца коммунистий отчеташка ханханаьзьа ладугIар а. Масала, цу тайпара жоп луш хилар шийг новкъостащте хьалхашка колхоза профкома председатель К. М. Волиев. Цо дийцар болх дикагIа вIашгIехьбанкхара, яхь йоаржаяра, бьта а селаIара а хьалаш тоадара шоай организаце деш долчох. Коммунистана замечанеши предложенеши накъаьнлар профкома председателa. Шоашта карагIдаьнар сайна хIаллалца па деш дасар а дикагIа дIатойтар, болх тоабара даьнъаш хьаьхекхар.

Шоай депутатски декхараш кхоачашдарах новкъосташта дувца дийзад доарнан Л. А. Ибрагимовай, боккхагIболча жа IуI С. Бадаева, Ж. Абдулмежидова, хIаьта бIаьцовгIаш леладеча цеха коммунисташ А. С. Цабоева, А. С. Лябовас — шоаш пропагандисташ хилара тарра, къахьегамхой идейно-политически боарам лакхбара деш долчох. Новкъосташа белхача хьехамо новкъостал даьд царна шоай декхараш кхоачашделга тоадара.

Шиа балха хаст-каста коммунистий отчеташкь ладугIара практика юкъейоалаьча парткомо из гIулакх тIатIа дукхагIа пайданегIа хургдолаш леладе гIерт. Отчет яла езар цу гIулакха хьалхе кийчо е йиш йолаш хул, хIаьта из чакхйоаккхача хана сагах йоакха дика оамалаш, бакъахьара гIулакхаш кIаьгта хьагучадала, цунна цхьана ледарло елга фу бахьан долаш нийсду кIоарга тахка гIерт, цунна цу даькье де доагIа практически новкъостал ду. Цу дерригне дика плениш ю тIатIа дукхагIа бола коммунисташ вахарe деналe, викъ лувцаш хилийтара.

Е. ФАРНИЕВА.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМХОШЦА ДАЬР ДУВЦ

Халкъа тIахьожама органашца хIанз отчетийн хормамаш чакхдоахаш да. Февраль бетта из гIулакх дIаьхьош да предприятеш, организацеш, учреждений цехови группашкеи постанкеи, хIаьта март бетта керттерча группашка ергъя цу тайпара собранеш.

Город Грознерча дукхача предприятешкарча цехови организацешка хIанзале чакхъьяннай отчеташи хормамаши. Цу деша хетаъ собранеш корга бола къамаьлаш деш чакхъяьлар Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача, «Автоспецоборудоване» яхача заводий, производственно-товарни контора, ПАП-3, «Горплодоовощторга» республикански больница дехашкеи подразделенешкеи.

Иштта, цу тайпара собрани хилар Грознески консервни завода консерваш еча цехе а. Цига дакъа лоацаш вар 147 сағ. Группа баьча балхах отчет луш хиначча председателa а, цул тIехьагIа къамаьлаш даьча болхлочо Хачукаева Зайнапа, стерилизатора [illegible] белгалдаьнкхар отчетии юкъа шоай [illegible] хьалхашка латта декхараш кхоачашдара коллектив [illegible] КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дIадехкача бесса дисциплина чIоагIъеши бехктонхам айбеши белггала болх баьлта.

Собране 13 сағах латта керда группа хержар, цун председателалла — Шубникова Антонина Ивановна.

С. ШАВНЕВ.

Пятилетке хьалхалаттар

ДОККХА ТЕШАЛ ДА ЦУННА ДЕР

Цхьан дийнахьа болх чакхбала цхьа сахьат гаргга ха йолча хана гараже хьаьнхьачар Грознески автокомбинатера водитель Ялхароев Берснакъий Хьамид. Цу дийнахьа Грознески машинаькъа отделене товарни коара мебель дIаувзача хьожаваьвар из. Массала а тIеххьара мара предприятекоа чу ца воагIаш вола Хьамид селла хьалха чувярах цецбаьнна бар автокомбината кулгалхой, цун шийг новкъостий. Дукха юнъ ялалехьа царна массанеша а хайра автомашина еха из тIуенилга. Ремонтникашла хьийнача кхоана балла яра а ца воалаш бIарчча де дооде дезаргдолаш гIуланх дар нийсденнар.

Хьамида из дацар. Автомашинашта ремонт яра болча кIоага тIа дIаоттайна ГАЗ-52 маркагIа йола шийг автомашина. Сайрийна боад къовлабаллалца ваьллар из шийг «Газик» тоаш. Кхоана геттара IуIрийна аранала мара ца везаш тоха денича кулг теха, подтяжка, смазка яь шийг автомашина дIа а оттаь мара цIаваканнар Берснакъий Хьамид. Массала а иштта волаш хьавоагIа шийг балхах дог лазаш вола из. Цудухьа цхьаккха бутт дIабоалц къахьегама ветеран 24-25-за рейсагIа яра ца воалаш.

Цунна тIадилла моллагIдола гIулакх тешаме да, цо аьнна дале, доаш чIоагIа да хьона, яхаш вувц из новкъосташа, автокомбината директора Татриев Бексолта Мухьмада, машинаькъа товарни коа тIарча кулгалхоша. Иттех шу дизад машинаькъа товарни коара мебель хьаувзача ГАЗ-52 номер 57-34 ЧИЗ йолча автомашина тIа водитель волаш цо болх бу. Цу шерашка шийг бехкагIа машинаькъа тIара ваган Iо ца йовссеш йоагIачул дукхагIа латтийта е ханнахьа мебель торгови организацешка дIа ца кхоачийташ хьовлам хилийтабац Хьамида. Укхала автокомбинатера болх беш волча 25 водителa юкъе эггара дикагIа лоархIаш а ва из. ХIара сменагIа мебель товарни коара дIаозача 4 рейс е езача, цо ю 5—6 е кхы дукхагIа рейсаш. Лоацца аьлча, шийг нормаш 140—160 процент кхоачашъе цо. ДIаяхача пятилетка задани диъ шера кхоачашйир. Укх цхьайтталагIча пятилетка задани кхы а хьалха кхоачашъе лерхIаш ва Берснакъий Хьамид.

Ворхl шу дизад йоккха ремонт яра автомашина дIаотта ца ю, цу юкъа кхо бIаь эзар километр кинъ баьб цо. Цхьа шу дIадахийтал Хьамида доагIачул дукхагIа доагор ца кходеш е йоагIачул дукхагIа чархаш ца лелийташ. Цу даькъа цунна накъаьннай тIкъаьиттех шера цу балха тIа Iоаль опыт, хаддаза Чахкиев Жабраьилаца лелаец йола социалистически яхь. Цу шиннех динарIнар къовставе хила да, яхаш дувц автокомбината кулгалхоша. Из да а да иштта. Массина хIана хилац аьнна, цхьайттарен дог гIоздоахаш хул цар шинне производственни хьокхамаш.

Иштта хьаьнала къахьегаш, юкъарча балха тIа дизза дакъа лоацаш хьавоагIача цунна дукха совгIаташ тийннад. ЦхьоалагIча классa водитель ва цунах. Коммунистически къахьегама ударник, ийслагIча, итталагIча, цхьайтталагIча пятилеткай ударник яха сийлен цIераш еннай цунна. Хьамида паьхка тIа леваш я «За доблестный труд» яха медаль, «Социалистически яхье котваьннар» яха иттех сийлен Знак, «Авари йоацаш болх бер» яха Знак. Иштта цунна еннай Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума сийлен грамота. ХIаьта тийнна кхыдола совгIаташ чот яь варгвоацаш дукха да. Цар тешал ду Хьамида яикъ сийдолаш хилар.

Хьинар дола производственни хиларал совгIа, автокомбинате эггара дикагIвола кагирхой хьехамча лоархIаш ва из. Дукхача шерашка ше Iоаль опыт дог раьза долаш дIа а йовзийташ, цо хьалхкхебаь водителаш дукха ба.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: водитель Хь. Ялхароев.

И. ПЛИЕВА сурт.

УКРАИНСКИ ССР. Советски Украина 50 шу дизара цIерагIча московски трубни завода продукци кхоач магистральни газа а мехкдаьтта а проводашка, юрта боахама эшача дIаоучийт. Предприяте керттера заказчикаш — СибарегIарен ГаьнарчаМалхбоалерем новостройкаш. 1982 шера заводо потребителашта дIаяхьийтай планал совгIа эзараш тонн продукци. Саяно-Шушенски ГЭС-а тIишлонхой ваказаш ханал хьалха кхоачашдаьд.

Керда техника, дикагIа [illegible] йола опыт балха [illegible] оборудовани болх беш лоаттадра ханаш кIезигъяра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, [illegible] Ужгород яха газопровод юллача, Тюмена, Сургута гIишлонхошка.

СУРТА ТIА: трубни оаса лотабеш сварка еча участке.

А. ЗАПАРА сурт. ТАСС фотохроника.

МАССАНЕ А БАЛХАХ ДОГ ЦА ЛАЗЕ...

Вай республике гIишлош хьалъеча дика йовзаш я Аргунски цIенош деча комбината коллектив. Цо арахецача панелех хьалду цо цIенош. Дукха кхоачамбоацараш нийслу цун балха тIа укх тIеххьарча шерашка. Цудухьа пачхаьлкхен планаш тIанийца декхараш кхочаш ца деш хьайоагIа на. Во хул цо хьалъяь дукхагIйола гIишлош а.

Уж кхоачамбоацараш цIендаь дIададахара, къахьегамен производственни дисциплина тоалра тIадерзадаь дукха балхаш де доладаьд комбинате КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа. Партийни группаша, цехови профсоюзни комитеташа, халкъа тIахьожама группаша лира къовсам лоаттабу къахьегама дисциплина телхаерашца, брак нийсйолийтарашца. Цудукъа укх тIеххьарча хана дикка кIезигбеннаб комбинате балхара дIабувлаш бола болхлой, прогулаш ераш. Цу гIулакхаша къаьгга хьахьокх ноябрьски Пленум хинначул тIехьагIа цига до доладаьча балхех доккха беркат даьннилга. Ценкашта къовсам лоаттабу комбинате кулга цIена боацарашца. Масала, завода проходной болх беш хинна Чернорогов гIишлой материалаш лочинъярах условно ха а теха цу моттигера дIаьнкхар, иштта условни ха техай бетонно-смесительни цеха начальника Висхаджиев Руслана.

ДIадаха шу 1981 шерал нийсдича 130 сағ кIезигагIа ва балхара дIаваьннар.

Овлангара деза дикагIча оагIора хувцаеннай къахьегама дисциплина, хIаьта а хIанз а тIехьа нийслу малар менна балха ухараш, шийг хаинахьа балха хьа ца ухараш а хавал хьалха балха тIера бувлараш а, белгалдаккха деза цига царна тайп-тайпара таIезараш даь хилар.

Бригадира балхара мукъавалийтар Лытов, участка начальник Юшаев В., партийни взысканеш елар потока начальника Демельхановнеи снабжене отдела начальника Ибрагимовнеи, иштта кхычарна. Уж а кхы а балхаш дарах дIадахача шера ялх бIаь тарга балха ди кIезигагIа хиннай прогулаш.

Балха тIера нах бувлар, балха тIа болча хана къаракъ менна хилар шийг заседане ца дувцаш дитац профсоюзни комитета, кхыча организацешка.

Къахьегама дисциплина телхаярах дIадахача шера балхера дIабаьхаб Пестеренко Анатолий, Герасимова Людмила, Бажиев Алексей, Бакриева Тамара, Бантукаева Асет, Алдамова ТIаус, кхыбараш.

Къахьегама дисциплина телхаеш хиларах, хьалхашка латта декхараш кхочаш ца дарах, болх лертIа цIаштIехьбанкха ца харах инженерно-технически болхлоех 41 процент хийцаб — нийса ахаш гаргга ба уж.

Социалистически дисциплина тоаяра дола дешаш массе хана а боккха теркам тIабохийташ леладаьд. ХIана кхы а боккхагIа лоархIам болаш да из гIулакх, цудухьа хIама хургдац къаьсткъаьстача наха из леладеш хилча, цига даьнъа лаца комбината массе а вола болхлой юкъе ца ваача.

Доккха ае ду производствана цхьацца болча нах телхаеш йола производственни къахьегамен дисциплина бахьан долаш.

Дукхьал производственни дисциплина толха яь ца Iеш цо чIоагIа Iоткъам бу коллективерча морально-политически климата а. Къахьегама дисциплина тоелга — керда резерв я, хIама дIадахийта а ца дезаш, производства эффективность лаккхъяра.

Комбината балла тIа кхоачамбоацараш ца нийсдолийтара дукха хIамаш да деш. Административни бехктонхаме увзарал совгIа заседанешка, собранешка из дош дувцаш бехке бараш хьартирий аргIан цIехьабоахилга, туристически а салоIаш цIеношка баха а путевкаш ца телилга, дикача хана отпускаш ца телилга. Кхы тайпа йола а профилактически мероприятеш чакхйоах комбинате.

Цу балхах дикагIа пайда эцара кхы а дукхагIа юкъееза лертl цига новкъостий судаш, бригадай Советаш, малар меларашца, кхыдола телха хIамаш леладерашца къовсам лоаттабеш йола комиссеш.

Производства цхьан участке лалла болх беш болча наьха къахьегама хьовхамаш тайп-тайпара да. Цхьачар хьинар кхо ца деш къахьегаш, хьадеча хIаман дикали къахьегама овсарлеи лакха а йолаш балха толамаш доах, вокхар болх во баь ца Iеш техника телхаю, материалаш кхом боацаш йоаю.

ДикагIбараштa белгал а боахаш, кхычарна хьонхама уттабу, хIаьта шоай декхараш кхоачаш ца дераш бIагала боах. Къахьегаме хIаране лоацача даькъа коэффициенташ цо хьаеш йола продукци дика хиларген хьежжа алапи тел болхлошта. Нагахьа санна бригадерча цхьанне е кхы дукхагIболча болхлоша прогулаш яь моттиг нийсъелча бIарчча коллективана ца хьожаеш юс анкорлии премии. Уж санна бараш бригадай болхлоша шоашта юкъера дIабохийт.

Комбинате чIоагIа къовсам лоаттабу брак ерашца а, царгара доагIаш дар хьадехаши даь ае юхаметта а оттадайташи. Брак ярах бригадиралла дукха ха йоаццаш дIаваьнкхар Даев. Брак а яь йоагIачул дукхагIа материалаш дIаяхьийтарах бехк бир участкай начальникашта Ахматукаевна, Юшаевна, Ипперbиевна, кхычарна.

Кхоачамбоацараш нийсдолийтараш бехктонхаме увзаш санна хьаьнала къахьегаш барий лакха мах бу комбинате. ДIадахача шерашка баьча балха итогех цхьайтте сага елар «Пятилетка ударник» яха сийлен цIераш. Царех ва-Лачаев Мохьмад, Цутаев Руслан, Агатоа Алексей. Цул совгIа, цхьабараштa мах боацаш туристически салоIача цIагIа салаIа бахеи путевкаш елар. Вокхарна йолхи легьови автомашинаш хьожайир. Уж а кхы а мероприятеш чакхъякарах дештара дезга тоалуш боагIа комбината коллектива болх.

М. АУШЕВ.

Кхом бари хьурмат дари духьа

Коммунизм хьалъяра масштабаш доазув доацаш лакхденнача хIанзарча хьалашка, хьалхарча плане уттаду вай парте къахьегамхошта, берригача советски наха пачхьалкхен средствашш дикача дас санна кхреш, бийдалах, материалех, оборудованех, транспортни средствех — вай къаман рузкъе лоархIаш долча дерригача хIамех эффективно пайда нийбеш хургболаш кхетам балар.

Еррнгача 11 пятилеткана лаьрхIа йола цу хьакъехьара хоадам болийш йола программа белгалъяьй Грозне локомотивни депо коллективо.

Укхаза хьежаб дIаухийтача средствай кхом бара, дисциплина чIоагIа лоаттаяра, дIаухийта бийдал, материалаш, доагор, электроэнерги кIезигъяра, юхеюса хIамаш кIезигъяра. шоалагIа пайда эцача ресурсашта йиш ма хулла дикагIа утилизаци яра, йовш йола хIамаш кIезигъяра дешатина.

ЧIоагIъьай материальни ресурсаш кхоара даькъе администрацe беча балха тIехьожам лоаттабеш йола группа.

Лакхбаьб керда техника, къахьегама овсарле лаккхъеш а локомотивашта ремонт еш гIа тоадеш а эггара прогрессивнегIа йола технологически процесса юкъейоалаярах бола цехий кулгалхой, инженерий бехктонхам.

Лаккхбу тха предприяте экономически балха координаци яра йолча керттера инженер, производственно-технически отдела начальник, планови отдела начальник, боккхагIа бола мастераш, цехий мастераш, кхыбараш юкъе а болаш йолча координационни центра лоархIам.

Тепловозашта йоккха подъемни ремонт еча цеха а автоматни, дизельно-заготовительни, кхыча цехий а хьалха латтача коллективай. хIаьта иштта 11 пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачаш а яь, хIана диъьагIча шера чотах къахьегаш болча хьалха латтача къаьст-къаьстача болхлой а опыта кIийлея тIа тIехьаюса коллективаш хьалха латтарашта тIехьакхее гIерт тхо, цу гIулакха беррнгача болхлоша тIаийдаьд тха индивидуальни социалистически декхараш, хIаьта хIара денна ю яхьа итогаш, цунах хьахулараш нахала доах.

Экономически анализа бюро могадарех решени лър ТЭЗ яхача серех дола эффективность лоцу йола къадедина тепловозаш ТЭМ-1-2 яхача хIанзарче хеварчерца хувца аьнна, хIаьта из хIама хIана деш а латт.

Грозне локомотивни депо коллективо 1982 шера баьча балхех хьахиннар хьахьокх укх даннеца.

Поездаш леланра даькъерча хьалха латтача опытах пайда а нийбеш, москвичаша дIадоладаь гIулакх хьал а лаьца, 1982 шера локомотивни бригадаша кхоаьд 268,5 тонн дизельни доагор, 855,2 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, из бахьан долаш кходаь кхча 34,5 эзар сом да.

Депо рационализатораша еннай 130 предложени, цар торо хилийтай 39,5 эзар сом кходе.

ДIадода метал кхо а деш, хIаьта иштта из хIама де йиш йолча, оатхалаш напрох хьа а еш депо хьалашна 1982 шера кходаьд 32 тонн метали 3006 сомм.

Цхьадола толамаш даьха дале а, дукха кхоачамбоацараш а да тха коллективна балдаца, хIаьта уж дIадахара оаха чIоагIа къовсам а лоаттабу.

А. ВАРЕЛАС,

Грозненски локомотивни депо начальник.

Цхьан дезале

КЪАМЕХ ЙОЛА БОЛХЛОЙ КЛАССА ОТРЯДАШ ДУКХАГIА ХИЛАРИ ДЕГIААХАРИ

80 миллион сагаца кхачай вай мехка болхлой класс. Болх беча наьха кхаь даькъах шиъ даьнъа ба уж. Тахан 17-за йоккхагIа хиннай из 60 шу хьалха хинначул. ТIаккха дукхе къамаш дахача боккхача мехка юкъ моттиг нийса лелаер фуд?

Цхьан хана цхьатарра аграрне хиннача регионашка дукха а сихагIа ондаьннай из: 22 — 57-за йоккхагIа хиннай из цу юкъа, масала, Юкъерча Азе республикашка. Казахски ССР-е — 43-за. ХIаьта гаьнна хьалхагIа дена индустриализаце боарам лакхагIа болаш йолча РСФСР-е 14-за мара йоккхагIа хиннац.

ХIаьта, вегахьа санна укх тIеххьарча 60 шера РСФСР-о промышленни продукце шера объем 50-за лакхъяьяле, Таджикски ССР-о — 900-за, Казахски ССР-о — 940-за... лакхъяьй из. Иштта кхы дIахо а.

Темпаш цу тайпара бе-бе хилар хила ма доагIара дола хIама да. Цо новкъостал даьд цхьан хана бе-бе хиннача заманга йоккхача держава халкъашка кхаьча цхьатара йоаца дегIаахара торонац лоаццача ханашка нийсача боарем тIа йоалае. Республикай географически башхалонаш, кхы де хIама а доацаш, мел бе-бе язе а, моттигерча Iалама хьалехи ресурсехи тийша уж йоллаше а. юххьанца дена вай беррнгача мехка бIарчча цаI а хиина дIаоттаб къаьст-къаьстача регионашта юкъера ца эшаш йола контрасташ дIанхара тIаберзабаь вийъ. Ераш да цу даькъе плана боараме хьийгача къин хьахинна цхьадола хIамаш: «ДIаьннай дукхача моттигашка йиса феодально-патриархальни кхьиеттал родови отношенеш а йолаш хинна къамий йистош... ДикагIча оагIорахьа хувцаеннай республикай социальни структура: царех хIаранахьа хьалхийнай хIанзара болхлой класс, керда колхозни наькъагIа болх ахархой, хьахиннай шоай интеллигенци, пачхаьлкхени общественни вахара дерригача доакъошка хьалкхеяь квалифицированни кадраш», — хьакхайкадир КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова «СССР кхоазтиъа шу» яха доклад ше ен.

Белгала бакъ а долаш мехка индустриализаци, ахархошта кооперация яро, культурни революци чакхъяьхаро, кхыча эргалонашца йовзаргIоацача йоаккхаш хийцад бIаь совгIа къамаш дахача еррнгача йоккхача Советски держава сибат. Царех хIаране торо хиннай шоай кадрашца шоаш Iалашъе: вIаштIехьъяьннай дешара массе оагIув чужаша система.

ХIаьта болхлоех лаьца аьлча, уж дукха ха хьалхагIа дена хIара союзни республике болх беча нахах кIезигагIа хиннача хьа а баьнна, дукхагIа хинна хьабоатIа. Цхьабакъда, общества ерригача этнически группех уж дукхагIен динагIа кхебелга хьахагIа а санна лоархIаме гIулакх долаш дус. Цу хьакъехьа къамаьл хилар 80-ча шерашка СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттера лоацамаш белгалдаьча КПСС XXVI-ча съезде.

Къаьстта лоархIаме я из проблема тахан. ХьагIакхувш бола болхлой низ кIезиглувш латт. 1981—1990 шерашка дукхагIа хургба аьнна хеташ бар берригa а 4 процент мара бац из, 1971—80 шерашка 18 процент хиннача метте. ХIаьта из Iалаьнате чIоагIа эшаш ба хIанз укх сахьате кIезига караерзаьча а сихъаь караерзаеш латтача а, масала СибарегIа дукхайолча кранашта. Вешта, болхлой низ кхоачабеннаб ала йиш йолаш хIама дац.

Къахьега нах геттара дукха болаш а я вай районаш, эггара хьалха Юкъерча Азе. Цун республикашка горожанаш хIанз укх сахьате дикка кIезигагIа ба (34—48 процент) РСФСР-ерчул (71 процент). Цудухьа цитарча юрташка дукхагIа дагадоаллар хьакъьалаши кулгаши мичара лохаргда яха дош а доацаш. уж мича тIадерзадергда яха дош да. Кхетадеш за Юкъерча Азе шийг а беррнгача мехка а болхлой класс ондаякхха йиш йолац ба уж.

80-ча шерашка ерригача Союзе дукхагIа хургIолча къахьегама ресурсех 90 процент юкъерча Азе республикашка лургья. Цудухьа, цига, къаьстта а юрташка, баха нах керддача моттигашка, квалифицированни кадраш ца тоъача кхыча доакъошка хьежабе гIерт. Уж «кхуннашь» дукхагIа дайт моральни материальни стимулашца, просвещене системага гIолла кагирхой социальни профессиональни ориентацена влияни яраца. Дефицитни специальностам шерагIа хьехарца (цкъаза духхьал юрта), городе вахa дIаводача хана массе оагIорахьара новкъостах дарца, и. кх. дI.

Юкъерча Азе республикашка квалифицированни болхлой кийчбелга шердеши эргадоахаш тоадеши да. Цхьабакъда, массаза а кхоадац мехка дефицитни, «модни» йола профессеш караерзаярца болча кагирхой безама тIехьакхе. ХIаьта РСФСР-е а берашз кIезигагIа дечеи баха нах кIезигагIа болчеи кхыча республикашка а кIеазигагIа хул цу тайпарча профтехучилищашка цу тайпара специальносташ Iомае ухараш. Цудухьа хIана цига деша хьех Юкъерча Азерча республикашкара кагий нахи мехкарийи, хIаьта уж кIетадеш ма дарра, стипендешца, ма дарра аьлча мах боацаш чуIеча моттигаца, кхачанца, обмундированенца, кхыдарашца Iалаш а беш. Россеи Украинаи городашка тIадбаха тIайийна бола, масала, таджикски юрташкара кагирхой кердача наха юкъе сихха дIаIам. Дийша баьнна дукхабараш юха цIаух, хIаьта дукхабараш СибарегIен Юкъерчен Азеца йовцача кхыча регионашкеи болх бе ловш хул.

Къамех йола болхлой класса отрядаш дукхалга а дикалга а диллача дIахо ондаюл, кердадараш цхьана лехареи решенеш яреи оопытк, этнически группаштеи республикаштеи юкъерча, традици а хилла дIаттача бувзамехи гIуланхехи пайда эцаш а дIаьхий деш а. Историера масалаш: цу моттигашка бехачен арахьара тIабаьхначен наха вIашки дага а бувлаш биллаб 20—30-ча шерашка Туркестано-Сибирски машинникъ, Казахстане арий даьда лаьтташ аьхар 50-ча шерашка, мохк аьга йохаьчул тIехьагIа 60-ча шерашка юха хьалйир Узбекистана столица Ташкент. ХIанз дукхача республикай вигалаш ба Байкало-Амурски машинникъ бувлаш, СибарегIен энергобийдала ресурсаш караерзаеш, дукха кхийкоза программаш чакхйоахача дакъа лоацаш.

«ТIехь-тIехьа айхагIа дувзалу шоайла Советски Союза къамийн народностийн кхоллама ивашц цхьан хьарсам чу лестадеш дола республикий хьашташ, — белгалдеаккх Ю. В. Андропова, — тIехь-тIехьа беркатегIа хул вIаши деш дола новкъостал, вIаши леладу бувзамаш». Цхьана кIахьегачен гаргаухачен цу лоархIамеча гIулакха юкъе хоадамболлаш дола даькъа лоац болхлой классо — советски общества хьалха латтача низо.

Лев БОБРОВ,

АПН обозреватель.

БОЛХ ТОАЛУШ БОАГIА

№ 2 йолча гIишлон материалийн комбинате хиннача собране дийцар къахьегама дисциплина телхаеча новкъостех, цар хьакъехьа хьадда дола гIуллакхаш делга хьадийхар.

Хоьш ма дарра, укх тIехьарча шерашка план кхоачаш ца еш хьайоагIа комбината коллектив. Цунга хьежжа лоха хиннад болхлой алапи. Иа бахьан долаш дуккагIча дезькъе баллара дIабийнаб нах.

Комбинате хIанз а дерригача балхех 50 процент совгIа дараш кулгаща дей да.

КПСС ЦК ноябрьски Пленум хинначул тIехьагIа тхота чIоагIа уйла яйтай болх вIаштIехьбаккхара хьакъехьа, йоах комбината директора Имиев Веслана. Цох беркат в дьиннад. Укх тIехьарча цхьа бетта план кхоачашъяьй комбината коллективо. ХIаьта укх февраль бетта а тIехкхоачашъец я план.

ХIанз Москверча станокаш еча болхлошна вIашагIкхийтара КПСС ЦК Генеральни секретарь Ю. В. Андропова ма аллара дика дисциплина я комбината коллективе.

Кирпичаш еттара уж пийшкашка теттащ аьшкасаьргий троссаш доахкар хьалха. Уж теда а луш, хайла соцайора пийшкашка тетта вагонеткаш. ХIаьта уж чутеттара яйта хиица цIена машин ара йоххалуш латтар. Иа машин хIанз болх беш я.

Лоаца аьлча, комбинате цхьанкха а моттиг йитац эргальккха тов ца еш. Из деррига а даьд болхлоша шоай низаца, цехий начальникаша кулгал а деш.

Эггара хьалха къахьегама хьал тоаде деза, йоах цхьоалагIча цеха начальника Хаджимурадов Шарипа, болхлошта хийцца къахьегара торо пла еза. Цунгара дIадоладир оаха ноябрьски Пленум хинначул тIехьагIа деррига а. Из даьчул тIехьагIа доагIар хьадийхар хIаранегара. КIалха льатта кегар бохабара дукха дуьца дийзар цхьабараш. Цеховойи сменни собранеш, заседанеш йир, гучахьа дIабийцар болх бе ца тугараш, дисциплина телхаераш. ДIахайтар царга цехе шоашта моттиг кург ца хилар. Болхлой шоаш духьал баьлар иштачарна. Цу гIуллакха бокъха теркам тIабахийтар цеха партийни, профсоюзни организацеша. Собранешка дийца ца Iеш, дисциплина телхераша хIаранеца къьасткъьаста къамаьлаш хилар. Ванне а лертIа вала ца тугар балхара дIаваьккхар.

Болхлой къахьегама хьалехи продукце дикалахя аьлча, уж гIуллакхаш къьастта дика да хIана. Оборудованега хьожача слесараша, токараша, электросварщикашта салаIара а эшаш йола хIама тоалра а сийрден йIайхен помещени кийчъяьй. Иа яцар хьалха. Даь доалаш латт делкъьийга хIама яра а салаIара а дола кхдшахан меIача пахан къьаст-къьаста дола цIенош, кхалнаьха гигиена цIа, кхалнахак маIача нахан къьаст-къьаста йола лувча душаш. Гаьна йоацаш столови я.

Комбината партийни организаце секретара Лукьяненко Надежда Казимировнас йоах, коллективе бокха политически, кхетама болх бу коммунисташа, цехий начальникаша, смени мастерша, бригадираша. Производства керттерча моттигашка болх беш ба коммунисташ. Масала, цхьоалагIчен пхелагIчен цехий начальникаш коммунисташ Хаджимурадови Шалимовай я. Цар коллективаша тIехкхоачашъю планаш. Масала, январь бетта цхьоалагIча цехо 2547 эзар кирпичкаш арахийнай, вешта аьлча, планал совгIа бIаь эзар гарга. ХIаьта февраль беттах дIадахача 13 дийнахьа — 1201 эзар, вешта аьлча, задавел 266 эзар кирпичкаш дукхагIа. Ихы а дикагIа ба пхелагIча цеха толам.

Хьалха хиннача юхе хIанз цоай планови заданеш кхоачашъеча цехашка балха алапи лакхденнад. Масала, цхьоалагIча цехе 120—140 сом доагIаш хиннача болхлошта хIанз 180—200 сом а кхы дукхагIа а доагIа алапи бетта. Цу цехе хьалха балха баха тугаш нах кIеэнга пийсора. ХIаьта хIанз цига балха баха гIерташ шортта ба.

ТIехь - тIехьа дукхагIа хул социалистически яхье хьалхалаттараш. Царех ба: цхьоалагIча цехера Висиатаев Ширвани, БаматгиреевгIар Дела, Амбраи, Анищенко Николай Михайлович, Темирсултанов Iийса, Исламова Тамара, Хадашева Гача, Мадагова Жаредат, кхыбараш. Цу цехе къьастта накъабоалаш а йоккха опыт йолаш а болхлой ба дукхача шерашка къахьегаш хьабоагIа Знаевская Ампелина Федоровна, Мартиновский Дмитрий Павлович.

Нийса хургдацар духьала цу цхьан цехе мара хьалха латта болхлой бац аьлча. КхоалагIча цехе ба хаддаза шоай балха нормаш кхоачаш тIехкхоачаш еш хьабоагIа болхлой Неумоина Вера Александровна, Мишина Любовь Ивановна, Джангиреев Хьамид, Катаев Бадруддин, Лочукаева Хьалипат, Кузнецова Анна, Толмачева Вера, пхелагIча цехе — Дудочкина Нина Васильевна, Токаев Семин, кхыбараш.

Ю. ЧАХКИЕВ.

БРИГАДИРА НОВКЪОСТАЛ ЭШ

ПланагIа йоагIачох 72 тонн шура, 15 тонн дулх дIаца луш пачхьалкхенна хьалхашка декхарийла йиеар соахка Ачхой-Мартановски района «Ореховский» совхоз.

Каст-каста хувцалу цу боахама шурий ферме кулгалхой. Цхьа бути ах бути хьалха ферма бригадиралла Н. Тепсаев оттавир.

— Геттара во лелабаьд, — йоах цо, — ферме зоотехнически болх. Доахана фу тоадара, Iул кердадаккхара деш хайра хIама хиннадац. Цудухьа 165-ех 33 етт цхьатарра массехк шера бахнаш а бац е шура луш а бац. Цул совгIа, соахка Iаьхара бисар кхы а 22 етт. Iаьхара биса 65 етт а фуражни лоархIаш хиннаб. Хьалуш шура а йоацаш уж доахан кхабаро 18 эзар сом ве дир боахама. Цул совгIа, кхоачам болаш доакъар довцаш во кхоабаш хиннад доахан. Царех цхьадараш Iаьхара дисара иа бахьан а да.

— Мишта шун укх шерара гIуллакхаш? — хьаттача:

— Доакъар тоъал да хIанз ферме. Цу гIуллакхо торо хулийт доахана рационага хьежжа доакъар тела. Дерригa доакъар тараза тIа оза а оаш цхьа килограмм тувла ца йолийташ дIакхоачийт доахана. ХIана хIара кхоабача Iаттагара дийнахьа йоаккха шура соахка укх хапиа дийнахьа йоаккхаш хинначул дикка алсамъяккха торо хилийтай цу гIуллакхаша. Иа кхы а дукхагIа яккха йиш хургьяр нагахьа санна хьайбаш чулатта помещенеш лерттIа тоаль ларе.

— Февраль бетта дийнахьа хIара беттача Iаттагара юкъара лаьрхIача 5 килограмм шура йоаккх ферма коллективо. хIаьта хIара кхоабачунгара — 2 килограмм. ТIеххьара цифра март бетта дикка лакхлургья. Сона хетачох 5—4.5 килограммага дIакхоачаргья. ХIана аьлча, цу хана бахкарг болаш ба кхы а 72 етт. — аьлар Н. Тепсаева.

Кхы а цхьа хIама да. Доахана геттара готта я помещене. Тем иа а иц. 150 етт чуоттабара хьаьча цу чу пиннараща цхьаца 214 хьайба латт. Цу гIуллакхо новкъарле ю доахан лерттIа кхабара, деттара, цIендара, кхы тайпа доал дара.

Дукхача хана деза хьеш я совхозе ши бIаь Iатта лаьрхIа керда помещени доакъара цехи. Соахка эксплуатаце дIаяла езаш хинна уж гIишлош мала иь йоахаргья хоаш дац хIанз а. Кхы а цхьа хIама да лерттIа болх хьабе ферма коллектива новкъарле еш. Масала, моака. Массала а цхьан хана кхахьац из. аIалла иа бахьаш денош а хул. Иа бахьан долаш моака, кхы тайпа доакъараш санна, хIара дийнахьа цхьан хана тела вIаштIехьдалац доахана. Цудухьа йоаккха шура цхьан дийнахьа дукха хул, хIаьта шоллагIча дийнахьа — кIеэнга.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш бригадирага шийга дIадоахалургдолаш дац. Цунна новкъостал эш. Из де дезараш эггара хьалха совхоза кулгалхой ба.

М. ХАМАТХАНОВ.

IИЛМО—ЮРТА БОАХАМА

Хьувкъам лакхбара керда наькъаш

Фу лазерни лучаца тоадар

Массехк иттаж шераш хьалха яйна да, лазера лучо юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара гIо деш хилар. Цу тIа а тIакхеташ бола ялата хьувкъам 20 процентаген баьццааррий бер 40 процентаген кхоачабеш.

Цхьабакъда, лазерни техника кхоачам болаш дегIаена ца хилара юхадеттар из гучадаьнний практикане юкъе доаладелга. Тахан йоккха йоацача лазерни установкай метта дIаотт иэз бола техника. Масала, Казахстане, мехка эггара дукхагIа ялат дурех йолча цхьан районе, хьаькй дIаде кийчдеча ка болча ялата фуна обработка еш йола эггара йоккхагIа йола биофизически стационар. Хьаь а иштта республикa кхашкен ялат доаттадеча моттигашкен болх беш е я компактни дIа юха лела установкаш. Укхаза лазерца дIаделсха еш йола обработка ю дIадувча ялата фуна башха совгIа-эшашагIа довцаш пхелагIча даькъа. Специалисташа лаьрхIай кIи, хьажкIий, дуга, царсий, томатий, кабуца фуна лазера лучаш. тIаоттаира оптимальни интенсивности хаи.

Лазерни установкаех пайда цйбе лерхI лаьтта меттал, фега а — юртбоахама авиаце самолеташца. хIаьта цо йиш хулийтаргья обработка еш йола майдаш дикка шерье. Цунца цхьана кхы цхьаькха функци а кхоачашъю лазерни зIанаре — юртбоахама культураштa хулаш дола вирусни лазараш хьсду хIамаш дIайоах. Цу тIа а, экспериментташа хьекхиккхача босса, сердалон зарядна кхаьчача, баьцовгIаш дикагIа духьала оттaлуш хул шелала а тIехъялнача йовхала а.

Магнито «хьею» клетка

Дубнерча ядерни тохкамий вIашагIтехача института Iилмахошен специалисташен дукха экспериментaш яй магнитни полис тайп - тайпарча юртбоахама культурай фуна мел влияни ю хьожаш. Гучадаьлар, магнитни обработках чакхдаьннача фух хьатIаьнначa баьцовгIай хьувкъам лакхагIа хулаш хилар. Иштта, царсий гиво дукха хIама ца ешаш 20 процент лакхбир хьувкъам. Цунах хьахулар иштта лайха хилара бахьан лерхI специалисташа магнитни полис воздействи ярагIа ерригача дийнича клеткай универсальни компонент йолча мембрана башхалоаш хувцалар. Духь-духьа йола обработка режимаш херкаш, Iилмахой вIаштIехьдаьккхал мембрана состоянеца клеткай вахара деятельноста хьинар лакхдергдолаш, уж сихагIа дегIаухаргйолаш хувцамаш де.

Метод техкай ВАСХНИЛ Агрофизически института Iилмахоша Ленинграде а цул тIехьагIа Подмосковья кхашна а. Эксперимента къоастадаьдар 400 гектар дола лаьтта. Цунах ахане тIа дилла юаш хиина коартолаш йийра, воих ахане тIа магнитни обработках чакхъяьнараш. Гурахьа магнит кхайтача коартолий хьувкъам 20 процент совгIа лакхагIа хилар.

ДIаюеча коартолашта магнитни полеца обработка яра юртбоахама техникаве хувцамаш де дезап, из атта е йиш йолаш а мах дукха ца бодаш а я. ДIае лаьрхIа коартолаш магнитни системах чакхйоах.

Фу дулургда кIорага?

Дукха ха йоацеш ВАСХНИЛ прикладной молекулярий биологей генетикан Институтага кхаьчар баьцовгIай дегIааxара йола иза бола регулятор-фузикокцин. Цхьабакъда, промышленни масштабех из хьяр юхадет иа арахецарга дIабода мах Iаламате лакха хилара. Аьлча кхоачам ба, хIанз укх сахьате бетта тIара енача групнал кIезигагIа я из вещество лаьтта хилар.

Цу гIуллакха лаьрхIа йола дукха цул дарегIа йола препарат хьаьй Украински ССР Iилмай Академе физико-органически химей углехимен Институте. Цунах цIи тиллай УРВ (угольни дегIахкувлара вещество) аьнна, хIана аьлча, хьею иа массанена а бовзача тайпача кIорах, цунах йоал дукха гуминови мистал.

Донецки области кхашка даьча тохкамаша хьахьекхад, УРВца обработка яьча юртбоахама культурай баьцовгIай хьувкъам юкъера лаьрхIача 20 процент совгIа лакхлуш хилар. ХIаьта вегетаце ха 10 ди лоацлу, хIаьта хьувкъама дикал а лакхлу цунах дукхагIа витаминаш, белокаш, цIенар дыаллац хилара чотах.

Гучадаьнна да гуминови мисталий хила дашача тухий биологически активность лакха а дала зе доацаш а хилар. Специалисташа кIензе а оттаьй цу стимуляторий производства промышленни технологе методикен эффективни схемех.

Дарья СРЕБНИЦКАЯ. (АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Вой доттагIий опыт

ИДЕЯШ КХОАЧАШХИЛИЙТАРА

ВНР Центральни обменно-кредитни банкера изобретенеши патенташи кхоачашъяра йолча ЛаьрхIача фондех дуьц АПН корреспондента Адам Елекана фонда кулгалхочо Эржебет Вирника.

Вайна гонахьа — промышленни предприятешка, Iилматохкама институташка, духьал къаьст - къаьстача нaха юкъе а — хьахул вахара юкъе ца йолхаш юса а цхьа ха яьлча йицлуш йола а дукха творчески идеяш.

ХIана? Цкъа - дале, дукха идеяш реальни йоацаш, практически юкъехувла хьшит доацаш хеташ хул. ШоллагIа-дале, уж кхоачашъяра дукха ахча дIададахийта дезаш хул, хIаьта цо чIоагIа юкъуйл гIуллакх. Кердa хIама тIаьца башка рьзза ца хилара бакъенех кхы цаI да, моццагIe а вIаштIехьъьнача производствага дIахо а болх байта, из медда могадеш дале а, тешаме доаца хIама де воларал аттагIа хилар.

Венгре цу деша хьакъехьа каст-каста къовсамаш дулар. 70-гIа шераш чакхдоалаш кела йоазон тIа а дуцаш доладир цу проблемала тохкамаш. Е езаш хилар цхьа вывод: хила езаш я финансови а организацеше а оатIора изобретатель хьаллоацаргйола учреждени. ХIаьта, кертердар, цунен дуи изобретенеш кхоачашъе йиш йолча организацешен юкъе контант оттае гIо дергдола.

Амма, хоаттаргда оаш, хIара предприяте, Iилма - тохкама института ма йий изобретенеш, гучадийнараш юкъедаьхара йола лаьрххIа фондаш. Из иштта долаш да. Амма фу дергда хIаьта, нагахьа санна, масала, энерге кхом бе лаьрхIа йола теркам тIабахийта могаргйола идея, пенсионера керта чу хьахина иле?

Иштта хIама нийседелча изобретатель массаза хилац ше малагIча организаце вахача бакъахьа кургда хоаш. ХIаьта, духьал творчески идея кхоачашъе могаргдола учреждени мара мичай Iилма дегIаккхувлара йолча Комитета финансови гIо де боккъо йолаш ло. ХIаьта, укхаза кхы цхьаькха «амма» а да: цу тайпара йолча учреждене дукхагIча даькъе тохкама балхаш деш йола ший аппарат а хул, хIаьта цо чIоагIа рьза йоацаш тIайiо арахьара хьатIаука идеяш.

Йолаш я цхьаькха проблема а: моашна кхоачаш йола керда идеяш кхоачашъе мара ца езаш кийтъяь, вешта аьлча экспериментальни стадех чакхъяьннеш уж мел рентабельни хила йиш я лаьрхIача этапех хилар лоаш а хул организацеши предприятеши.

Хаттар отт: малагIа предприяте я тешаме доацача кердача а толаме чакхдала дезаш да ала йиш йоацача а гIуллакхага цикъаза геттара дукха хьза тарлу ахча дIадахийта кхерарг йоацар? Цу тайпарча гIуллакхашта кредит эца йиш я ВНР Къаман банкера. ХIаьта, нагахьа санна идеяга даьха дог дайча, хьая, малагIча резервaех юхалургда иа ахча?

Лоаца аьлча, дукха я 1980 шу доладеннача хана Венгре хьаьча кердача учрежденена хьалхашка уттa проблемаш, иа хьанка езаш дола къастадакIа дезаш. Иштта хьахилар Центральни хувцама - кредитни банкера изобретенеши патенташи кхоачашдара йола тха лаьрхIа фонд.

Финансови кIийлеп хьисапе хьожадир технически Iилмани даькъе дегIааxара гIуллакхашта лаьрхIача фондех 600 миллион форинта боараме дола ахча. Из кхаьчар тIога доакъой министерствашкара, технически дегIаахара йолча ЕрригвенгерскоI советагара, ВНР Къаман банкагара. дIахо йоачача хана кхы субсидеш тергйоацаш а тхоай доалаьларча средствай чотах даьаргдолаш а услови а оттанъ.

Изобретатела кредит лац оаха, оаха финансировани ю изобретенена. Оаш аргда, кхераме ма дий из, хIаьта, тергахьа, массала а дика бакъахьа а хург мичад.

Иа иштта да. Амма нагахьа санна кхераме хиина хIама дика чакхдоале, тхога кхоач цхьан оатIора, изобретене авторга, вокх оатIора, цу изобретенеи пайда эца лаьрхIача предприятеца даьча договора тIа хьаддача процента боараме пайда. Иа процент хул оаха пхьанца дIахийцача суммага, цунна хоадаьча ханага, кхыдарашка хьежже. ДукхагIа долча даькъе дукхаIIа хилча а 20—25 процентал тIехбаьац тхона хула пайда.

Изобретателашта юкъе цIи яккха безам ба са, масала, цунна дика гIуллакхаш нагIдувларагIа 1982 шера март бетта хиннача изобретателийн рационализаторийн совещане правительствени совгIат деннача хIана пенсионер волча Габора Вайда. Цуи дукхкa идеяш хьахиннай дукха ха хьалха, амма шей лаха саар Вайда экспериментaш е лабораторсш, экономисташ, опытни образецаш кийчъе рьза йола предприятеш. Чехка чакхъяха йолайир изобретенеш тха фонд хьахинначул тIехьагIа.

Фонд йолаш йоача кхаь шера тхога кхаьчай бIаьш предложенеш, хIаьта царех хIаранега чIоагIа теркам тIабоашийта тхо хьажа а хьож.

(АПН).

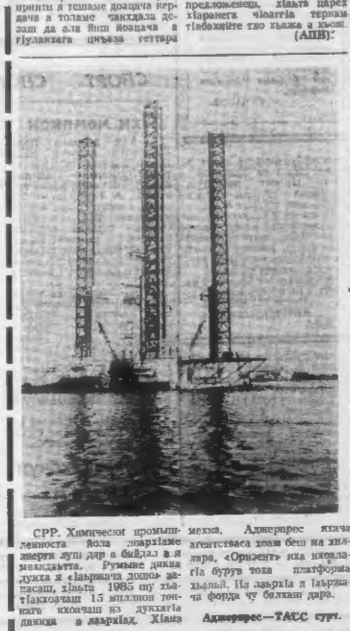

СРР. Химически промышленноста йола лоархIаме эзерни луш дар а байдал а я мехкадаьтта. Румыне дикка дукха я «Iаьржача доши» захасаш, хIаьта 1985 шу хьатIакхоачаш 15 миллион тонкаге кхоачаш из дукхагIа даккха а лаьрхIад. ХIана мехка, Аджерпрес яхача агентстваса хоаш беш иа хила лара, «Оризонт» яха шоала гIа буруч тола платформа хьальй. Иа лаьркIа я Iаьржача форда чу балхаш дара.

Аджерпрес—ТАСС сурт.

Израильски агрессе зуламаш

1975 шера дева дукха зуламаш хула моттиг хийна дIаэттай Ливан. Палестински ливански бусалба нахъа эзараш дезалаш йохаьча лагерашнех юрташнех тхов-кIийле йоацаш лел.

Есарая битача, депортировании болча, баха моттиг йоацаш байнача палестинцехи ливанцехи йолча информаце Дунеи халкъашта юкъерча центра даннешка хьежача, де доацаш байнараш кхо эзарнегара ворхI эзарнега кхачаш дукха ба.

Информаце центро нептехача даннешка тешал ду духхьал Палестина мукъаяккхара Организацена чубоагIаш хилар мара кхы бахьан доацаш лийца, лежкъабеш дIакхиэха, боабаь дукха палестинцаш хилара. Къаман-патриотически низий болама юкъе лакъа лоацаш бола ливанцаш хилара.

Айн-Хильва яха палестински лагерь Сайда яхача города юхе уллаш хиннай. Шин шIира майра духьала лаьттаб палестинцаш кердагIа долча американски герзаца кийчбаьча агрессорашта, лагерь йохаль хIалакъяль йоллаше а иеешац ... .

СУРТАШ ТIА: 1. Бейрутерча укх палестински ливански нахнаха хьадех шоай моарех, кьонгех, воарех фу хиннах шоашка дIаадар.

2. Айн-Хильве яхаш йола ор аIамига йиIиг геттара кIеанга дийна бисача цу юрта баьхача нахах цаI и.

АП—ТАСС суртaш.

«ЯДЕРНИ КХЕРАМА» ДУХЬАЛА ЦХЬАНА ЛОАТТАБЕ БЕЗА КЪОВСАМ

АПН корреспондента Ю. Червякова беседа ю Австре Социалистически кагирхой правлене членаца Роберт Штёгерацеи цун лаьттай цхьан организаце секретареца Рейнхард Бухингерацеи.

— Мел лоархIаш бу оаш машар лорабара Советски комитета инициативагIа Москве хиннача информацеонни вIашагIкхетара — диалога?

Р. Штёгер: Сона хетачох, цун лоархIам сенах латт аьлча, из латт, эггара хьалха, Малхбоалени Малхбузени машар безача низий викалий шоайла вIашагIкхета, тIема духьаларча болама тайп-тайпарча проблемах хетачоа дагабоала. Малхбоалехьеи Малхбузехьеи тешаме герзаш дIададахарга вугаргволаш дола наькъаш дувца торо хиина хиларах. Шеко йоацаш боккха лоархIам ба цун Малхбузехьара тIема духьаларча болама барт эгIабен социалистически мехкашка машара тIехьалаттарий болама сий доаден аьнна хIанз Малхбузен Европе оарцагIбаьнна хиларах а.

Р. Вухингер: Цунна IотIатоха безам ба са, социалистически мехкашкарча машара тIехьалаттарий боламах долв сурт Малхбузеньа ховшше а харцахьа доалача хьалашка машар лорабара Советски комитетеи Советски Союза кхыча общественни организацейи гIуллакхех йола информаци эггара хьалхарча кулгалхара хьаьцилта тхона чIоагIа лоархIаме хиина хилар.

— Машар бахьан долаш лоаттабеча къовсаме хьадда сеица белгалдоалаш да Австре Социалистически кагирхой кхача организаце члений гIуллакхаш?

Р. Штёгер: Керттерча шин лостамагIа бу оаха болх. Царех цаI — керда американски ракеташ Малхбузен Европе оттаяра духьале елгеи Малхбоалехьеи Малхбузехьеи массаме а герзаш дIададахара гIо делеи. Вокх — Австра герза экспортер хилара бувлабенна ба. Цудухьа, массе тайпарча герзашта доазув оттадергдола а цул тIехьагIа хьа ца деш уж соцадергдола а, тIема диктатураша масала Чилера яр санна ярашa, доал деча мехкашта из лоаттадела соцадергдола гIуллакх де гIерт тхо.

Р. Вухингер: Машар бахьан долаш лоаттабеча къовсама идеяш еза йолаш мел бараш — коммунисташи социалисташи, христианаш а парте боапараш а, цар политически идеологически уйлаш миччa бесса яле а, чубоагIаргболаш йола шерра союз хьаяра тIехьа латт тхо. Берригаш а хIане беш аьнна болча наха кхетабу тахан тIема кийчонахи хила тарлуча ядерни тIема кийчонахи боалла кхерам. Наьха цхьа даькъаза гурматIаг мара иц гераш дукхагIа Iоадарна хьашт долаш. Нагахьа санна, ядерни тIом хуле къахьача къемата кIалхара йовлалургйоацача Малхбузехьарча Европерча дукхха а дукхагIа болча наха тIехьтIехьа дикагIа кхетаду цу кхерама духьала цхьана къовсам лоаттабанза баргбоацилга.

— Укх тIеххьарча хана дуненна лйзай юкъерча гаьналга додача гераш Европе ядерни йоаца зонаш хьаяреи хьакъехьа аиа керда советски машара инициативаш. Миштa тIанийцай уж Австерча тIема духьаларча болама доакъошкошта юкъе?

Р. Штёгер: Уж гIуллакхаш чIоагIа пайлана лоархI оаха. Тхона хетачох, вIалла тара а дац уж США администрацеи президента Рейганех хьакхайкаьча предложенешта. Духьал Советски Союза а аьнна хет тхона. США санна а йоацаш, гераш дIадахара бокъонца тIаккувц яр. Ма дарра аьлча, дуьна тешал ду советски предложеней конструктивни маIано.

— Машар бахьан долаш лоаттабеча къовсаме малагIа лоархIаш бу оаш коммунисташца хьана деладеча гIуллакхаш?

Р. Вухингер: ТIема духьаларча болама хьинарс дакъа да коммунисташ Австре. Коммунисташа а иштта герзаш дIададахар духьа лоаттабеча къовсаме чIоагIа хьинар айдаь додча кхыча низаша а цу боламе пхоашта йоагIаш йола моттиг хьалаца еза дана хет тхона. Цхьабакъда, Австра а иштта кхыча малхбузеевропейски мехкашка а шоай хур ду тIема духьаларча болама мутIарашта юкъера коммунисташ арахоа е, кIезигагIа дале а, цар лоархIами влияни IотоIае гIерташ. Бахьдар аьлча, из де уж гIертарах хIаналца хIама хиннадац. ТIакха тхо а — социалистически кагирхой — иштта тоъал толаме духьала латт царна.

— Укх тIеххьарча хана, хIаьта цхьадолча даькъе Iа дийца а дийнар цу хьакъехьа, Малхбузен Европе наьна санна къахьегаш ба тIема духьалара болам вIашагIбаккхара. Шоана мишта хургья дахь хет цун кхоаме?

Р. Вухингер: Ерригa Малхбузехьара Европа чулаьцача тIема духьаларча болама духьала бараша, сона хетачох, хIанз кхетадаьд, из аралара е юхасоцабе а, е юханъовла а, е готбе а йиш йоаци болга. Цудухьа, кийтъяй цар тха болам чухьара вIашагIбаккхара, харцахьарча наькъагIа из лостабара е герзаш дIадахаро лерхIараш кIаьдагIчарца, даьссагIчарца хувцара тIаерзаь стратеги. ХIаьта а со дог тийша ва, Малхбузен Европерча машара тIехьа болам цу тайпарча гIуллакхашта хийица духьала латтара кхоачам болаш чIоагIен сиден хиларах.

— Австрерча тIема духьаларча болама довкъошхошта миштa лоархI Европерча юкъерча гаьналга додача гераш лаьха еча переговорашнара США позици?

Р. Бухингер: Из дош укх тIеххьарча бетташка чIоагIа къийсад Австрерча тIема духьаларча болама доакъошхоша. Из къувсарах бухсоцаш хьехинар дIахо сихдаь герзаш хьадара тIаберзабьча американски правительствага наькъа алхха цхьа «ак» да. Иштта хьахьекхад из 1982 шера декабре хиннача машара тIехьарчар эггара хьалхарча ерригаавстрийски конференце соцадаьрашка а. Цига тIанийцар «Першинг-2» тйъамаш дола ракеташ Малхбузен Европе дIанийсъяре духьала хоадамболаш дола дош алга хьадехаш Австре правительствага даьнийта кхайнарал. ДIахорча бетташка тха дерригa гIуданкий корга цувах хургба. Цу кхайкарала кIал оттае тар ма лу дукхагIа тхоай мехка гражданий подписаш гульедга вIаштIеьдакха безам болаш да тхо. Герзаш хьадара даькъерча американски политикана духьала уттa цунцара Австре бахача наьха гоамал.

(АПН).

КЕРДА СТИХАШ

МИНТЯК Иван

ЛОАМАШКАРА IАЬДАЛ

Лоамашкара Iаьдал
Лоерхlаш да лоамашка
чlоагlа,
Лови боаккхе доккхал
ца делга,
Дуккъал цхье доттагl
воацчунга
Курал еш из ца
дувцилга.
Кlантеша лоамашна
Iаьдал
Лоаркl дине тlехала
хьалха,
Ваьча нанна гlолга
дузьал,
Цунга нийсь бувцийта
даьхьал.
Чlоагlа да лоаманхой
лоархlаш,
Иззамо лоархlеш дац
цхьаккха,
Теьнара мохк эхларех
безаш,
Цlа боагlа нийсь керда
бакхар.
Къонгех шоаь дагаьь
деш доккхал,
Даьй зул къонгеш новкъа
боазаш.
Цу къонгел чlоагlа да
лоархlеш
Цер лакха лоаттолга
сийлал.

Эрсий моттала эшахар
ВЕДЗИЖЕВ Ахьмад.

ОЗИЕВ Мухарбик

* * *

Маьара наьгъаш
сийрда доезаш
Вахара керда шу хьахиннад,
Йоленца кхоанен
наьъа вохаш
Бернатен шовдех Iемарч
хиннад.
Къамаьта юкъе вошал
хоттаьш
Парте вайна паргlате тел.
Къахьегамца беркат дебаш
Вай кхоанеита безама дел.
Безам, цхьоагlо цхьана нйна,
Илле мукъам бакергба.
Хелонех бlу ца къонхаш
Ирезе вахар вай хургда.

АРЧАКОВ Сали

БЕГАШТА ЯЗЪЯЬ СТИХОТВОРЕНИ

Зlамига волаш нанас
Сога еланой
Оалар: — Воккха хилча
Йоl йоалоргъя вай,
Хургъя цунна кlажарг
Лаьтта lо а отташ.
Со цlийлора тlаьица,
Из баккъургда мотташ.
Воккха хиннав, лех аз
Кlажарг йола йоl,
Сиха вац со, кlаьдлой,
Iозай са а йоl,
Мехкарий гу сона
Хоза, лекха, лока,
Бакъда, кlажарг йола
Йоl мегац сона лаха.
Цхьанне кlажарг—лоаца,
Вокхан — вlалла яц,
Кlажарг йола йоl яха
Атта хиннадац.
Мехкарий, шоаш долча
Йоl але цу тайпа,
Дех аз шуга сихах
Сога хабар дейта.

* * *

Эггара хlирчаlа доле
бlаргаш —
Нанне тlакъоарзадаьраш,
Эггара хlирчаlа доле
дешаш —
Къоаной юкъ йоагаяьраш.
Эггара хlирчаlа доле
кулгаш —
Доттаlгlчоа тийшаболяь
баьраш,
Эггара хlирчаlа доле
когаш —
Лаьттана бос дlахиньараш.
Эггара хlирчаlа боле
могт —
Во сесаг мо, йоагар
доаллар,
Эггара хlирчаlа воле саг —
Царех цхьа оамал йоаллар.

ВЫШЕГУРОВ Мухьмад

Гаьн тlарча гlана монолог

Со, гаьна тlара гlа да.
Вокхаш лаьтта лийга
Цхьаь дисед со.

Цудуьа михо
Беха боацаш се
Лестадеш, кхетташ
Гlавая ахь сога.
Да аlатта кье, цхьоал!
Ма зала я хьо!

* * *

Ма хала да, вахаш,
Дег чура вала.
Цхьан дийнахь,
Е дуне дутеш,
Вала везаьга
Хьайна хоаш хилча.

Масса ханг

Валаш ваха везар.
Цхьан дийнахь,
Е дуне дуташ,
Вала везаьга
Хьайна хоаш хилча.

Сага оамал

Шийна деза а,
Шийна дале а хьенсер
Даьхен, Даьхен
Лаьтта а,
Цхьанна сага
Вижа безам бац
Селлар чlоагlа
Деза цунна вахар.

Бакъда,
Вlалла уйла ца еш,
Даьхен лаьтта баьхаи,
Вала кийча ва саг.
Даьхан, Даьхен гаьна,
Цун моастагlий махка,
Вулаьргвале а лаьтта.

Антарктида къайленаш гучайоахаш

Советски Iилмахошта шиъ тайпара тохкамаш ду лабораторн хинна дlаяттай Антарктида. Укхаза хьеж хаоттамга, полярни сиянега, геомагнитни процессашка, континента тlарча шаи хувцамашка.

Хlара шера Iилман антарктически станцеша тlайю тохкамхой экспедицеш. Царех къаьнагlа яр — Мирный яха обсерватори: 1956 шера 13 феврале укхаза хьалъетlай советски байрак. Эггара хьалхара экспедици цига кхаьчача хана хьалъяьй поселок а. Бакъда, цу хана цига хьалдаь гlирсаш сел дика дацар, хаддаиза лайво къайладовлар уж. Хlанз металлически сваяш лоамех чу а ухийташ хьалдаь шоаза вlаштlарадаь цlенош дагlа укхаза, Iилман техникан эггара тlехьара кердадараш юкъе я озеш хьалдаь да уж. Хаддаиза болх беш я поселок Йоахалца, сердалца, шах доаккхача кица Iалашъеча низ болча электростанцей дизелаш.

Цу тайпара ворхl станци хьалъяьй Антарктиде цу юкъа. Полаш я кхьметтал шиъ тайпара йола столицастанци Молодежная а. Укхазара координаци еш ба ша тlа гlолла дьарзlача цаl щоллагlчоа везараш километраш гаьна ядача ерригача советски станцей болх. Молодежнерча аэродроме Iойосс Москвера, Мирнера, Востокерех, Новолазаревскерех яхача станцешкара уха самолеташ. Укхаза ух советски Iилмахой доазол арахьарча коллегаш. Дунеи халкъашта юкъе цхьана гlулакхаш леладелга — Антарктиде деча Iилман тохкамий массазара хlама да. Материка хlанзарча ханарча хьала йола бокъо белгальъь дола Антарктидах дола Дунеи халкъашта юкъера договор чlоагlдаь 20 шу согlа ха я. Цу договорах аьхха машара гlуланхашта — Iилмаи гlулакхашта мара цунах пайда эца бокъо лац.

Ленинградскаяи Русскаяи яха станцеш антарктически карта тlа хьахнала сел дукха ха яца. Цу регионе кхьметтал аьхия а болх бе чlоагlа хала да: кемаш а хилац массахала юкъе хьатlадахна йиш йолаш, шан аьлхаш бахьан долаш. Хьекхаш делхача лайво цкъаза кlираш доах, миха сухал секунде 50—55 метр хул, мух боадаш деноц каггахьа маре халац. Iилмахоша лерхlачох укх моттиге хила мег планета тlа хьекхача михий полюс.

Хlара шу тlехьагlа дукхагlа а дикагlа а йоахаш йоагlа Антарктида, бакъда цун дукха сектораш хlанзчул тlехьагlа тахка езаш я.

Ер сурт даьккхар ва 26-ча Советски антарктически экспедицеца цига хиниа, цхьа шун ах шун цига даьккха вола Дюргеров Марк.

СУРТА ТlА: полярникаш юхахьаьчаб соалозаши гусеницаши йоахкача техникаца Мирный яхача обсерваторера.

ТАСС фотохроника.

Культура хоамаш

Конкурсера цlабаьхкаб

Укх деношка Нохч-Гlалгlай республикански музыкальни училище дешартой цlахаьчаб город Астраханерча консерваторе хиннача халкъа инструменташ дlалокхача кагирхой конкурсера. Из конкурс хиннай Ерригроссийски хьажаре баьйта къона исполнителаш харжа дагаьъ.

Цига дакъа лоацаш хиннеб Астраханерча консерваторена чуйоагlача бархl зональни училищех пхе училища дешархой.

Конкурса кхоь тур хиннай. Нохч - Гlалгlайчен викалоша хlезига тоаям баьккхар ала йиш яц цига. Баянисташта юкъе хьалхара моттиг ккхарца, апрель бетта городе Магнитогорске хургдолча Ерригроссийски хьажаре даьъе лаца бокъо яьккхар йиъагlча курса дешарточа Расмагин Александра.

Иштта, аккордеон дlалокхара шиъ дика говзал хилар дlагойтад конкурсе шоллагlа моттиг яьккхача Лозовская Галиас. Дукха цул тlехьабусиа ба ала йиш йолаш хиннабац Г. Малышкина, Д. Мануиенко.

Дешархоица дика болх барах конкурсе сийлен грамота аларца белгалъяьккхай концертмейстер Н. Ф. Войт.

Музея выставкаш

Нохч-Гlалгlай республикански краеведчески музея шерра къовсам войтабу дика шардаьннача, вай вахарца товш доацаче гlуланхаица. Цу гlуланха кийчъю дlаюха лелаш йола выставкаш. Цу тайпара, «Дахьенлари нохчий, гlалгlай динах тешарие яха выставка гойташ я укх деношка Грознерча «Юность» яхача кинотеатре.

Цул совгlа, №№ 51, 16 йолча юкъерча школашка ленински урокаш чакхйоахача «Ленини вай мохк» яха выставка дешархошта йоазийтай.

Музыкана пропаганда еш

Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестр денна а хьайоагlа цlи яза болча классикий а, хlаьта моттигерча авторий а музыкальни произведенешта шерра пропаганда еш, уж наха дlайоазийташ. Цу гlулакха оркестр чест-наста яха хул республика къахьегама коллективашка, дешаре заведенешка, школашка.

Тlехьарча деношка из музыкальни коллектив яха хилар Назранерча № 27 йолча ГПТУ, № 4 йолча Грознерча ПТУ, цо концерташ делар МВД божlалоата, кхычарна.

Симфонически оркестро дlалоихаш цара яйзар классикай: Глинка, Чайковски, Хачатуряна, Мусоргске, моттигерча авторий музыкальни произведенеш. Оркестра дирижировать деш хиннай Яндиева Мельмада Маднкат.

С. ЧАКОВ.

ТЕАТРЕ — ПРЕМЬЕРА

МАССАЗА А ТЕШАМЕ ХИЛА

Нурадилов Ханпаший цlерагlча Нохч - Гlалгlай паччахьалкхен театра гlалгlай театральни труппо укх тlехьарча хана оттаьй ша спектакль. Шекхе а моральни а этико - нравственни а проблемаш йоаххаш я уж. Царех цаl я азербайджански драматурга Ибрагимбекова Рустама «Пари» яха пьеса. Из цlи тиллар а шиъ маlая долаш хlама да. Наха салоlаш, наха сакъердаш, хоза-дар гуш, дикадар хьажаш йола моттиг я из.

Хlанз хоза йоацача, карьер йолча моттиге парк хулилга лоаш ва пьеса керттера турпал Марат (артист Наурбиев Руслан), наха цига сакъердаргдолаш, дикачоа тlаккуваш хургболаш. Наха пайдана хинна па Iеш, гонахьара Iалам тоадергда цо, хоздергда цо аьнна хет цунна, хlаьта гонахьара Iалам хоза хилча, вахар а тоазургда, наха а къахьега а безамеlа хургда. Вокхьалдар аьлча, духхьал парк хинна па Iеш, турпалхочо динанга тувса са хилча бакъахьа хетарда из.

Иштта, Iалам тоадеш, хоздеш, дикадар хьаллоацаш, вочунца, харцчунца эгlазло хургъя вай, лира къовсам доагlаберг6а вай, дашнаш вай цlенача уйлашта мутlахьа а тешаме долаш а дахаргда вай, цхьанне шоллагlчоа гlо - новкъостал деш, аьнна цкъолц чакхъяькхачуд тlехьагlа дув биаьабар Марата а цун новкъостана а, массане цхьана. Бакъда, цхьаннена мара магаргзар цу дунна тешаме хила. Из Марат ва. Из иштта хlинад, вожаш деша дай а, цоашта дагалаьтlача хьамсарча уйлашта тешаме а хlана хиннабац—из ба пьеса а спектакла а керттера чулоацам. Дар а хиннар а кlоаргагlа дашхара, цун бахьанаш мехаьара доагlаш да зритель дикагlа дlаккхетаьара. хиннарн долаш даря дувцаш йолча шин планах язъяь а оттаьь я из пьеса. Цу хана иштта дар из, хlаьта хlанз укх тайпара нийсденнад из гlулакх ала гlертац автор. Из тахка гlерт цу массадолча хlамай бахьанаш. Цуница цо йоашха а йовш, тахка а тохх моральни а нравствении а проблемаш. Биаьча дувна, деннача деша, хьай дего къоабалъеш тlайпача уйлашта тешаме хила йоах драматурга: хье къона волаш, хьай дего къоабалдеш хиннача мутlахьа волаш чакхвала; фуннагlа хиннадар аьнна ца йохаеш, ца хуташ, массаза а цхьна тешаме волаш деlае хьай уж цlена уйлаш: хьай ахьэздел, девал, гlулакх, вахарцара цlена безам ца бохка. Бакъда, вахаро шиъ тайпара «баргалаш» тох, новкъарлеваш ю цу гlулдакхашта йоах издархочо. Керттердар — царна кара ца вахар, шиъ сатал а, дега тешам а ца бохкаш, саг массаза а шиъ идеалашта тешаме хилар. Бакъда, хетар а доар а массаза вlаштlехьдалац. Цу юкъе гlалаташ дувлийт вай воаш а, шиъ тайпара «оасар» ду цу гlулакхашта вахаро а.

Вахарцара уйлаш, воагъосташцара цхьоагlо, балхацара безам, нахацара гlулакх а дог-уйла а массаза а цlена да Наурбиев Руслана яхоллаш волча Марата. Шийна дагалаттача хьамсарча уйлаша есаре вига, укх вай дунен тlарча, вайна массанева гуш а вай далаш а долча гонахьарча вахаре а воацаш, цун шийна дагалатташ йолча холача уйлаша кхеллача дунен тlа вахаш вола мечтатель ва Руслана Марат. Бакъда, вахаро Iехаваьн, новкъосташа ма яхий, наха ма хетий аьнна, шиъ дог кхардаргдола хlама даь вахаргволаш саг вац из. Цхьабола нах цунах цецбувл, ваха а лела а ца ховш саг ва из аьнна хет, царна юкъе ба цун шиъ новкъостий а. Биаь дув, дагалаьтта хьамсара уйлаш ехкай цар. Цхьаннех замминистра хиннав, вокхо диссертаци язъяьй, укхан еза йоl икьчунга маьре яхай. Бакъда, наха духхьал деррига дика да, шиъ вахар ираз долаш а да, шоаш шоайла дезаш а дах яхе а, из деррига а иштта доацаш, мар укхан а, мара ер а безаш боацилга гучадовкхаш да шоаш шиъ цхьана дисача Викас (Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни артистка Яндиева Тамара) Маратага кодабу бале. Хlаьта наха юкъе из воацаш шеи ше йоацаш ниен мегаргдоацаш долаш санна, шиъ кулг шиъ маьра (артист Беков Ибрахlам) тlаьи кlала деале, дlаболх уж. Наха моттийта бахаш а лелаш а вах ба уж, ххераме нах.

Маратахи Викахи мара кхычи турпалхоех цlи тилла яц автора. Цу гlулакхо а гучадоакх ше ала гlертар, шийна дагалаттар къоастадара а тахкара а керттера турпалаш цо уж шиъ лоархlаш хилар. Хlаьта вож турпалаш автора керттера идея къоастаяра гlо - новкъостал деш йола «гарнир» я. Вика юкъш вар ва Марата новкъост. Драматурга духхьал Доттагlа аьнна тиллай цох цlи. Хlаьта Доттагlа — шийна дар а ше лехар а фуд ховш, массала а нах кхетабе гlерташ, хьехам луш вола саг ва, ше яхари шийна хетари мара бакъ а нийса а ца хеташ. Хlаьта из фу саг ва дика доаших шиъ доттагlчоа езаш йола йоl цо юкъш хиларо а. Вайна юкъе а дукха ба Беков Ибрахlама турпал санна хабара шаьрех, гlулакха эсален, шоай Iаьржача дегаца наха дегазен бола нах. Цудуйъа автора беррига безам Марата сурт - сибатагахьа ба. Иштта автора а театро а цхьана дlачIоагlъю Марата хlанзалца хьабена никъ, цун дог-уйла, цо лерхlар, цун дагалаттар нийсагlа а цlенагlа а да яха идея.

Спектакль оттаьр а из гlалпьесана перевод из гlалгlай гlай меттала яьккхар а Нохч-Гlалгlай АССР халкъа артист Цицкиев Мухьмад ва. Гlалгlай мотт бувца атта болаш шаьра бац, дика а кlоарга а яьхха яц спектакла идея а цун чулоацам а. Вlалла гуш бац спектакле художника болх, бакъда, гуш да артисташта из тема езаеннылга а цун кlоаргаленашка кхача гlерташ цар къахьегилга а. Цу гlулакхо тешам лу из спектакль тоалуш дlагlоргхилара.

Б. АБАДИЕВ.

СУРТА ТlА: спектаклера цхьа сцена. Марат — Наурбиев Руслан, Вика — Яндиева Тамара.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

19 феврале

В. И. Ленина цlерагlча культура Дворец. 9.00. Болх беш я «Могашах» яха клуб. 10.00. Болх беш я кинодезаррий лаборатори. 13.00. Лекцей зал. Болх беш я «Школа долча гlо-новкъостал» яха клуб. Гойтаргда «Тlоиа машари» яхача фильма «1912 шу» яха кхоалагlа сери. 14.00. Халхара зал. Болх беш я хургволча бlухочун клуб «Жи-вари, кагий нах» яха тlема - спортивни конкурс. 18.00. Лекцей зал. Болх беш да юхагойтача фильма кинотеатр. 19.00. Халхара зал. Болх беш я «Вlашагlкхетар» яха дискотека.

Химиквй культура Дворец. 13.00. «Сийле хийла хьа, Советски Эскарl». «Ка ма hе, берашl» яха конкурсни програмиа. 15.00. Болх беш я хургволча бlухочун клуб, «Жи-варий, кагий нахl» яха конкурсни програмиа. «Цlи хезари йохаергйоапари». 17.00. Фонограммо тlахьех халха довла. 18.00. «Сийле хийла тlема аренешка гайтача деналерча гlулакхий» яха кинофестиваль. 19.00. Кагирхой салаlара сайре.

20 феврале

В. И. Ленина цlерагlча культура Дворец. 10.00. Берий сектор «Коммунистически парте хьеххача тайпара» яха читательски конференци. 11.00. Кинотеатр. Болх беш я «Фаьлгийн приключений дунен тlа» яха киноклуб. Гойтаргда «Весен Трубачеви цуа воинъостийи» яха художественни фильм. 15.30. Библиотека Даьхен хьалхашхара декхар бокхьоица кхоачашдар» яхача темах йола беседа. 18.00. Лекцей зал. Болх беш да юхагойтача фильма кинотеатр. Гойтаргда «Iадика хийла, Медеоl» яха художественни фильм. 19.00. Халхара зал. Болх беш я «Вlашагlкхетар» яха дискотека.

Химиквй культура Дворец. 10.00. «Белая ладья» яха шахматех ловзара турнир. 11.00. «Хьона, хьамсара Даьхе, хьамсара эскарl» яхача темах йола дикагlа вола чтец харжара конкурс. 12.00. Волейболах доля ловзараш. 18.00. «Тха кlира» яха радиожурнал. 19.00. Кагирхой салаlара сайре.

А. М. Горкий цlерагlа клуб. 19.00. Болх беш я «Икар» яха дискоклуб.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

Пхи чемпион

— Укх деношка Нохч-Гlалгlайчен къоначча штангистий команда цlаенай город Липецкера, — яхаш дийцар РСФСР заслуженни тренера И. А. Кодзоева. — Уж дакъа доацаш хилар «Динамо» яхача ДСО Российски Совета хьалхле яккхарех йолча езача атлетика яхьашка. Вай мехка тайп-тайпарча городашкара пхийтта совгlа команда яр цига къовсам дlахьош.

Нохч - Гlалгlайчен къоначча штангистий команда пхе сагах латташ яр. къаьстта гlадвугаш да уж пиньа а чемпионаш хинна хилар. Шоай дар мо доаил долча спортсменашта юкъе хьалхара моттигаш яьхай Саидов Руслана, Хулаев Iийсас, Багаев Валерас, Гортиков Сайд-Мухьмада, Эдельханов Абдуллас.

Цул совгlа, В. Багаева цу яхьашка кхоачашйир СССР спорта мастера норматив.

Вай мехкахочун толам

Классически хьисаше кlалтохаргах латташ вола спортсмен, СССР спорта мастер Базоркин Хасбулат дакъа лоацаш хилар Къулбехьен Россе Зона территориальни спартакиаде. Сочe хиннача цу яхьашка борза медаль яьккхар цо.

Командин вачете вай республикерча спортсменашта кхоалагlа моттиг яьккхар. Хьалхара ши моттиг Ростовски областен Краснодарски краен командаша яьккхар.

Волейбола яхьаш

Хоаш ма хилара, город Ворошиловграде дlайодаш я хьалхарча лиге чуйоагlача маlача наьха волейбольни командай СССР чемпионат.

Хьалхарча моттиге йолаш хьаена Грознера «Автомобилист» дага а доацаш 0:3 йолаш эшайяр моттигерча волейболисташа. Цул тlехьагlа кхаь парте котало яьккхар грознецаша Бакурча командагара. Иштта, вай мехкахоша эшайяр Минскера «Коммунальник» яха команда а Кишиневера волейболисташ а.

А. ИЗМАЙЛОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

18.00 — Шоана хетар. «Педотряд — дагалаттами декхараш».
18.50 — «Заманхо» (гlалгlай меттала).
19.10 — Искусствий дунен тlа (нохчий меттала).
17.00 — «Шоана, книжкаш доларашь». «Сигален тиъамашдараш безаь» яха Г. Малышева произведени.
18.05 — Атеистически темех. Н[illegible]АССР сердалон министра С. М. Мозгаева выступлени (нохчий меттала).
18.15 — «Спортивни Нохч-Гlалгlайче» (нохчий меттала).
18.45 — «Халкъа тlаьхокхаш мерах».
19.45 — «Нохч-Гlалгlайче гlала».

20 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

18.30 — «Никалай Бауман» яха художественни фильм.

РАДИО

19 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай програмиа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара вахар». Хаоттамах бола хоам (нохчий меттала).
8.13 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. Хаоттамах бола хоам.
8.25 — «Сердало» газета обзор. Хаоттамах бола хоам.
8.30 — Передачай програмиа (нохчий меттала).
8.30 — Передачай програмиа (гlалгlай меттала).
9.30 — Музыкальни антракт (гlалгlай меттала).
10.15 — «Керда Iаьдалаш — вахаре» (нохчий меттала).
10.35 — Музыкальни антракт (нохчий меттала).
11.00 — «Къона» яха радиожурнал (эрсий меттала).
11.30 — Художественни самодеятельносте дахчамоцархой концерт (нохчий меттала).
12.30 — «Нохч-Гlалгlай музыка эстрадера» [illegible] передача (эрсий меттала).
13.10 — «Кlарцхал» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).
15.35 — «Коммунист вах шерта». Зарисовка (гlалгlай меттала).
15.00 — Хоамаш.
16.00 — «Школьни глобус» яха радиожурнал (эрсий меттала).
16.00 — «Къона таланташ» (нохчий меттала).
15.20 — Кlиранден музыкальни программа (эрсий меттала).
16.00 — «Хьай гlулакх дезаш хьевале». Очерк (эрсий меттала).
16.30 — «Даьхен дуьхь тlом баьрам» (эрсий меттала).
18.30 — «Къона тlехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Малеца доттагlа долчарна» яха концерт (гlалгlай меттала).

II ПРОГРАММА

15.00 — Э. Котляровский. «Шалпаш искусство». Музыкальни передача.
18.50 — «Кlай тхьамеш», В. Харитонова стихашта дакъа хелеш.
19.31 — «Сомадаьккха эхь». Спектакле монтаж (гlалгlай меттала).
20.32 — Моттигерча композиторий произведенеш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Юниверсар» хаьна Я. Собелевна операх оттаь музыкально-литературни композици.
18.50 — Дlалоех Пасхаев Рамзана.
19.20 — «Сакъердамеча тамгlо тlа». Передача (гlалгlай меттала).
20.00 — Н. Кахиевско стихашта дакъа хелеш.
20.45 — Нохч-Гlалгlай музыка концерт.

20 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
7.20 — «Ленинан некъ» газета обзор. Хаоттамах бола хоам.
7.30 — Передачай програмиа (нохчий меттала).
7.32 — Передачай програмиа (гlалгlай меттала).
7.36 — Хаоттамах бола хоам. Музыка (нохчий меттала).
8.22 — «Шоана хоза хета аиаршаш» (эрсий меттала).

20 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.40 — Передачай програмиа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.45 — «Социалистически декхараш. Миште кхоачашду уж?» Хаоттамах бола хоам (гlалгlай меттала).
8.16 — Передачай програмиа (нохчий, гlалгlай меттала).
8.21 — «Хамал хьалхабаьккхараш» (гlалгlай меттала).
8.31 — Iуйранара концерт (гlалгlай меттала).
9.15 — Хьалхалатта опыт — массанена! «Бурун техара лакха чамаш хилийтаре дуьхьа». Корреспонденци (нохчий меттала).
9.50 — Музыка (гlалгlай меттала).
9.45 — Бокххийчарна барех хаьал! «Хийцаю а хийцалац?» Беседа (гlалгlай меттала).
16.00 — Передачай програмиа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Микрофона хьалха ба Нохч - Гlалгlай радиои телевидени инструментальни ансамблан солисташ (нохчий меттала).
16.25 — «Машаре къахьеги дарабеш». Радиокомпозици (гlалгlай меттала).
16.40 — «Коммуниста ниткашнох» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.31 — «Кагирхой вахар» яха радиовыпуск (нохчий меттала).

II ПРОГРАММА

18.00 — В. Розов. «Дене аккхабараш». Радиокомпозици.
19.45 — Шерра кърина аиараш.
20.45 — У. Бексултанов. «Пlаьтlанаь» яхача спектаклера музыка.

АЗЕРБАЙДЖАНСКИ ОФТАЛЬМОЛОГИЙ ТОЛАМАШ

35 шу дизад Бакински офтальмологе Iилма - тохкама института. Цун директора Эфендиев Назима дувц:

— Ше хьаьча хьалхарча деношка дека хьинарс дlадоладир тха института коллективо Азербайджане социалистически революци хилалехьа (1920 ш.) 80 процент болча цига бахача наха цу хана долаш хиннача трахома яхача лазара диагностика яра, дарба дара, профилактика яра балхаш. Тха разработкашеи кхьача союзни республикашкарча коллегаша опыт хувцарои сихдир дунехача наха долаш хинна трахома цlендаь дlадоаккхилга. Тlехьарча 15 шера гучаьяннац тха республике цу лазарах саг цамогаш хинна моттиг.

Хlанз тха институто деш дола тохкамаш лозадаьча бlаргашта, глаукомана, бlаргашта хулача вирусни лазарашта дарба дара тlадерзадаь да. Офтальмологаша кхьача институтий, масала, физикан физиологи, Азербайджански ССР Iилмай Академе биологически центра балхахоица цхьан бакъдаь дlаоттадаьд бlарга цхарала хьисаперча пордона хулача дистрофи оалача лазара шафрана экстратаца, хlаьта хиннача хана глаукома электропунктурана эффективность лакха е йолаш дарба де йиш хилар. Иштта гlулакх нийсделча бlаргашта хиннача лазара дарба дара операци е езац.

Дукха ха йоацаш институте хьахиннай керда служба — бlарга микрохирургена йола центр. Бlарташта хулача цхьадолча лазарашта дарба дара лазерах пайда эц.

Азербайджане болх беш ва хlана 370 офтальмолог.

Расим ШУКЮРОВ,
АПН корреспондент.
Баку.

ФЕ ХИЛА

Водительски удостоверени доацаш волча сагага транспортни средство дlаяла бокъо яц водитела, аьнна дlаяздаь да наькъашка лелара правилай 25-ча пункта тlа. Цхьабакъда, хlаьта а 3-ча городской больница УАЗ-452 яхача автомашина водитела О. В. Исмайлова балха дийнахьа цу больница медсестрица А. А. Богдановаца водаш, цо дехарах автомобила во Богдановата дlаденна хиннад, водительски удостоверени цунга доацилга а ма-шина лаьлла вlаш хоаш из йоацилга а шийна ховшше.

Ко бе деллачул тlехьагlа медсестрас, водитела новкъостал а деш йолаллийтай автомашина. Духьале йоацача хана хlама хиннадац, бакъда новкъа гlашлой дийсбелча машина соцае а лаьгlье а ца могаш йисай. Веха хьайзав новкъа нийсвенна гlашло а. Улаув ватlача водитела машина соцаьй. бакъда соцаьй зулам хинначул тlехьагlа. Чlоагlа лоза а ваь гlашло больнице вихьаэ. Новкъа зулам даьрех йола материал следствени органашка дlачуеннай.

Хlана а кlезига хилац наькъашка бераш лозадеш зуламаш. Цу гlулакха бехке бераш дукхагlча даькъе дайнаной ба. Бераш улицашка, наькъашка ловзаргдоацаш совцадац цар.

Городе Гудермесе тlакхача йоаллаш йоагlа хаттача автобуса хьалхашка гlолла тlехьавкха еннача йаlнга Е. Сорокотягинаьа автобус тlакхийттай. Човнаш а хинна йаlиг больнице йихьай.

Дlадахача кlирагlа (10—17 феврале) республика наькъашка 24 авари хиннай, цига 15 саг лоза а вен.

НГIАССР МВД ГАИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта бахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; кехатий — 2-56-87; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05071. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 871.